

אשרי האיש

החסידות בדרך רבוה"ק זי"ע"א

עלון מיוחד
חג הפסח תשפ"ה
גליון תרצ"ד
שנה י"ד

מפי ספרים וסופרים

המצרים נענשו על עוונותיהם הקודמים

מאומה, והשני שמח שהצליח לרכוש אבן יקרה בסכום כה נמוך ובדמים מועטים. הוא מכר לחבירו ברווח של עשרת מונים, וכך עברה האבן מיד ליד, וכל העת עלה מחירה.

יום אחד הוצרך המלך לאבן יקרה, לקבעה בכתר המלכות. הורה לרכוש את האבן היקרה ביותר, ואין כסף נחשב, יהא מחירה אשר יהא. יצאו לבקש את האבן המתאימה, ומצאוה. לא היתה אבן השווה לה בברק ובזוהר. הביאה אל המלך ושמח בה למאוד. השתעשע בה וקרא לכל השרים והסגנים. היללוה ושיבחוה, והתפעלו עד למאוד. קרא המלך לכל סוחרי האבנים הטובות, וביקש את חוות דעתם. בכמה מעריכים הם אבן יקרה זו, שאין משלה.

הגיעו המומחים, והאבן עברה מיד ליד. מי שלא עמד על טובה, הרבה במחירה. ומי שעמד על טיבה, הפריז בשוויה כדי להחניף למלך. וכך עוברת האבן מיד ליד, עד שהגיע לידו של הסוחר המומחה, שהכירה. נענה ואמר: "האבן אינה שווה מאומה, שכן תולעת מקננת בה!" חוורו פני המלך, ואמר: אל יחר נא אף המלך - אבל אצלי היתה אבן זו, והתחפשתי לאיכר כדי להתפטר ממנה, ומי כמוני מכיר בטובה... כך - סיים היהודי את דבריו - גם עניין "אותו האיש" וטיבו. הלא מזרע ישראל היה, והקאנוהו מתוכנו, ומי כמוני יודע את טיבו ומהותו...!

וכל זה, ממש לענייננו. הקב"ה מעניש ומייסר ע"י רשע, ולבסוף מעניש הוא את הרשע. ואנו עומדים ותוהים מדוע מגיהו עונש על אשר פעל בשליחותו של מקום. אבל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאותו רשע פעל רעות, הרבה רשעה לפני כן, ומשום כך נבחר לייסר ולהעניש, בגדר "מגלגלין חוב על ידי חייב" (שבת לב.), ולאחר מכן אובד הוא ברשעו. והדברים מדויקים בכתוב "כי אתה (היודע את האמת) אשר הכית רדפו... תנה עוון על עוונם", אתה היודע שעוון רדיפת הצדיק הוא בגין עוונם הקודם, ועבורו נתחייב בענשם, ולפיכך "ימחו מארץ חיים".

וזהו שנאמר "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי". דן - מעתה, בגין רשעת המצרים עד שלא נשתעבדו בישראל, ולא כתיב "אדון" בעתיד. שכן נתחייבו על מעשיהם ותועבותיהם הקודמים, אלא שגלגלו חוב על ידי חייבים (מעובד על פי הספר "מעייני המועד", וכבר הביא זאת ראשונים כמלאכים, בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע בספרו ריש פ' פנחס)

רז"ל דרשו, מאחר שהמצרים עינו את בני ישראל בגזירתו של מקום, מדוע נענשו. וכן שאלה זאת נשאלת גם בפסוק (תהילים פ"ט, כ"ז) "כי אתה אשר הכית רדפו... תנה עוון על עוונם... ימחו מארץ חיים". ולכאורה קשה, מאחר ש"אחר הכית רדפו", ועשו שליחותך, מדוע יענשו?

רבינו הק' בעל ה"תולדות יעקב יוסף" הסביר את התשובה בשם רבו מאור ישראל הבעל שם טוב זצ"ל, שהקדים סיפור מעשה כמשל. מעשה במלך ממלכות הנוצרים שכבש ארצות רבות ומשל בגויים רבים. פעם עשה משתה לכל המלכים הכפופים לו ולכל השליטים המעלים לו מס. כטוב ליבם ביין, שאלם למהות דתם סיפר כל אחד על העבודה הזרה שלו, אבל חלק כבוד למלכות והודה במקצתו לדתו של הקיסר - האחד אמר שהנוצרי היה נביא, ואחד אמר שהיה פרוש וקדוש, ושלישי אמר שאינו יודע ואינו מכיר בטיבו. היה שם יהודי אחד, וכשהגיע תורו אמר: את היהדות אין צורך להציג, ו"אותו האיש" היה פושע ישראל...!

חוורו פני הקיסר בהשפלה הפומבית של דתו. ניסה להציל את כבודו, ואמר: אילו היינו ניצבים לוויכוח, אני ואתה, לא היתה יכולה להיות כאן הכרעה, אבל יושבים כאן בעלי אמונות אחרות, שאינם מבני דתי, ואינם נוגעים בעדותם. וכולם מעלים אותו על נס, משבחים ומפארים את אישיותו ופעלו. נמצא שהשקפתך מופרכת ובטלה! הביט הקיסר סביב, והכל אישרו את דבריו.

נענה היהודי ואמר: "אל יחר אף מלכנו, אך אמשול לך משל, לסוחר באבנים טובות והזדמנה לו אבן יקרה, זוהרת באור מופלא ומשלחת נוגהת ברק. נטלה בידו, וברגישותו הרבה חש שאין הוא קרה וצוננת כחברותיה. ובמומחיותו ידע את הסיבה; תולעת מקננת בה, פשתה בה רימה. האבן חסרה כל ערך, ואיבדה את כל שוויה. מה עשה, התחפש לאיכר, ופנה לסוחר באבנים טובות. "ראה", אמר לו, "הבט מה מצאתי בשדי, המחרשה הפכה את הרגבים - ואבן זה התנוצצה לעינו, היש לה שווי כלשהו?"

הביט הסוחר, ועיניו יצאו מחוריהן, חטף את האבן והביט בה, ועיניו לא שבעו מזוהר ברקה. לא שם ליבו למידת חומה, לא הבין שאיבדה את שוויה, ביקש לנצל את בערות האיכר והציע לו כמה זהובים תמורתה. עמד האיכר על המקח, הכפיל את המחיר ושילשו, והלך לדרכו. שמחו שניהם. הסוחר הראשון שמח שקיבל כמה זהובים בעד אבן שאינה שווה

אמרות טהורות

אמרות קודש מרבותינו הק' מאלכסנדר

דגולות, בחינת חב"ד מלעילא, ואח"כ נצטוו לספור ז' שבתות שיקדשו ויטהרו ויצרפו כל מדה ומדה מזוקק שבעתים, וזהו דברי החכם אשר ישים אל ליבו היטב העדות והחוקים והמשפטים איך הם נעשים, כי לא המעשה אכילת מצה בלבד הוא העיקר, רק שצריך לכוון כל הכוונות והיחודים, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, היינו ע"י העמל והיגיעה והטורח בהכנה דרבה הגעלה וביטול ובדיקה ושמירת המצות, בזה נתקן כל הרע, ובכח קדושת אכילת המצה שהיא מיכלא דאסוותא ומיכלא דמהימנותא נמשיך כל הקדושה בקרבינו, עד שאנו בטוחים בחסדי ה'

ההכנה למצוה יותר גדולה מהמצוה

חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים וכו'. היינו עפ"י הה"ק ר"מ מזלאטשוב זי"ע, והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה (ויקרא א', ו') היינו המעלה שנתעלה ע"י שנדמה לו שיש בו, ונתח אותה תנתחיה, היינו שיתבונן היטב על כל דבר בפרטות איך הם נעשים, ויראה שלא פעל עדיין מאומה, ולא קיים אפילו מצוה אחת כתיקונה עם כל הכללים והפרטים והכוונות והיחודים התלויים בהמצוה. וזה הוא ענין מצות ספירת העומר, כי כליל התקדש חג היה הארה של ישראל בחי' מוחין

אשר לא נצטרך עוד להפשטת הכלים החיצונים שמרומז באפיקו מן, כי גם החיצון יהיה טוב, שהפנימיות שבישראל הוא לעולם טוב, רק הכח החיצוני המכונים כלים ולא עצמיות, ומן הוא כלי, מלשון מתקן מנא. (ישמח ישראל)

מה צריך לגלות ומה צריך להסתיר

יחזק, החלק הגדול יצפין והחלק הקטן יניח בקערה. הרמז הוא, מצות הן בחי' מוחין כדאיתא (פע"ח שער חג המצות פרק ז'), היינו את המוחין דגדלות יש להצניע, ורק את המוחין דקטנות אפשר להניח ולגלות ברבים. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

"ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה"

חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם. עיקר התכלית והמכוון מקיום העדות והחוקים היא רק לבוא להתחברות הכלל ישראל, כדברי חז"ל (סוטה לד.) "אתכם, אותי ואתכם". ואף כי הצדיקים אינם אתנו, עם כל זה הכלל ישראל הוא קיים, ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח) הוא כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), וכמו שאמר אדמו"ר זצלה"ה כי הסיום והסוף מעשרת הדברות הוא 'וכל אשר לרעך' (שמות כ, יג), ופירש שכל עשרת הדברות תלויים העיקר שיהיה בך אהבה לכל ישראל, וכל אחד יהיה רעך וחבירך.

ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, שמורה גם כן לאחדות, בבית אחד יאכל (שמות יב, מז), וכתרגום אונקלוס בחבורא חדא יתאכל, ואין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, וכאמרם ז"ל (פסחים קיט:) רב אמר שלא יעקרו מחבורה לחבורה, וכמו שאמר בקדשו כ"ק אחי אדמו"ר הק' (ישמח ישראל להגש"פ אות כה) הפי', שאוהביו ורעייו ימצאו חן בעיניו לבל לבקש לעצמו בכל יום ובכל עת ובכל שעה חברים חדשים. והכלל ישראל יוכל לבטל גם כן הדינים, וכמאמר הכתוב (הושע ד, יז) חבור עציבים אפרים הנח לו. וזהו הרמז שס"ת אחד הפסח אפיקומן היא חר"ן [פע"ח שער חג המצות פרק ז]. ולקמן הובא בשם ספה"ק עבודת ישראל (ביאור ההגדה ד"ה ואף אתה אמור). וע"ע בדגל מחנה אפרים (פרשת צו ד"ה ועתה))

ראו את אור של ימות המשיח

והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה. היינו שהאירו על ידי הסיפור ביציאת מצרים את כל חשכת הגלות שנקרא לילה (סנהדרין צד. וזוה"ק ח"ג רל"ח:), שנוכל להתחזק מהצרות המרים והשעבוד והאכזריות בגלות המר, והאור היה כל כך חזק עד שהרגישו התלמידים

את האור של ימות המשיח, וזהו שאמרו רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

קדושת המצה

סיפר הרה"ח ר' יעקב מקינאו ז"ל ששמע מכ"ק מרן אדמו"ר הזקן זי"ע שאמר פעם בזה"ל: מצה מיכלא דאסוותא (זוה"ק שמות קפ"ג:) מרפא מכל החשכות, עם לייטערט אויס פון אלע פינסטערנישען, פון אלע קרענקען, דער כח פון די קדושה פון די מצוה, איז א הון ועושר בביתו (תהלים קי"ב, ג) עם געט אריין אין הארץ א גרויס עשירות, וואס מיר ווייסען אליין נישט, אז האטשיק דער יוד וואס איז ביי זיך פערפינסטערט ער ווייסט גאר נישט, איז אויך ביי עהם "זרח בחושך אור לישרים" (שם ד') [המצה מטהרת מכל החשכויות, ומכל המחלות, כח קדושת המצה הרי זה "הון ועושר בביתו" זה מכנים בתוך הלב עשירות כזו, מה שאין אנחנו יודעים כלל, עד שאפילו יהודי שהוא בחשכות ושאינו יודע מאומה, הרי גם אצלו "זרח בחושך וגו'"] (הרה"ח ר' נח גד וויינטרויב ז"ל, בספרו כף חן עמ' ב').

"אורות רבותינו מאלכסנדר" (כ"ב תש"ס) ע' מ"ז

שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ.

הרה"ק הרבי מביאלא זי"ע תירץ קושית המפרשים ז"ל על הרמב"ם שפוסק 'כפאו לאכול מצה ואכל יצא'. והרי מצות צריכות כוונה? ואמר, שבהגדה נאמר ש'הקב"ה חישב לעשות את הקץ', היינו שבגלות מצרים נתעלו כל העולמות ואפילו שעשה בלא כוונה היה עולה לעולם המחשבה, וכאילו שהיתה גם במחשבה קדושה, לכן נשתנה הדין במצה מבשאר המצוות ולכן אפילו שעשה בלי כוונה יצא ג"כ.

(תפארת רבותינו עמ' ל"א)

ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר'

אמר רבינו זצוק"ל בעל 'אמרי מנחם', מאי פירושא 'אינו יודע לשאול', אטו בשופטני או בבעל מום עסקינן [חרש, אלם]. לא זה ולא זה, אלא הכא מיירי בבר נש אשר שום דבר מהלכות והליכות הבית לא מעניין אותו ולא נותן לבו לשאול, 'אדיש ולא אכפת' [אינו מן היישוב], ובכגון זה כל השנה כולה מרחיקין ממנו כמלוא עיניו, ואין לנו אתו לא שיג ולא שיח. למעט בליל הסדר אשר קודשא בריך צונו בתורתנו הקדושה והטהורה "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר" מצות סיפור יציאת מצרים גם לשאינו יודע לשאול, ומכאן החובה המוטלת עלינו לספר בנס יציאת מצרים גם לשאינו יודע לשאול.

(פיטוטיא דאורייתא)

ווארט

נסיעה לצדיקים לשבת ויום טוב

החסידים שנוסעים בתקשרות ובשאיפה לקבל חסידות, אותם שמרגישים את הפעולה אשר החסידות בהם פועלת, השבת והיום טוב שהם אצל רבם הוא אצלם מבחר ימי חייהם, בחינת ימי קדם וחיי גן עדן רוממים, זכים וטהורים, בתוך שממות מדבר ימי עולם הזה של חול.

(השבת האברכים, מבא השערים פרק ח')

(אור חר עיני שבת, קדושת היהודי)

מעשי צדיקים

הריקוד שהביאה לשמחה בכל העולמות

האמיתי הוא", אמר, "שגם כאשר האדם אינו רואה שום מוצא ושום מבוא לישועה, הוא בוטח בה' ומאמין בישועתו הקרובה". עוד אמר הבעש"ט, כי הביטוי לביטחון הוא השמחה.

אחרי הדברים ניכרה על פני הבעש"ט ארשת של שמחה, אך זו היתה מהולה בחרדה. כך עבר היום, ברגשות מעורבים של שמחה הכרוכה במרידות-הנפש. בשעת אפיית מצת-המצווה היה הבעש"ט בשמחה, אך לפני תפילת מנחה ציווה שוב על תלמידיו לכוון את הכוונות של ראש-השנה, וחרדה נפלה עליהם. ליל הסדר הגיע. התלמידים הקדושים הסבו סביב רבם, וציפו להסבריו ולדברי התורה הנפלאים שהיה נוהג לתבל בהם את אמירת ההגדה.

מסופר: בשנה אחת היתה התנהגותו של הבעש"ט הקדוש זי"ע א שונה ומסתורית. אך אתמול, בעת שאיבת מים שלנו, היה שרוי בשמחה רבה, והנה לעת ערב, בשעת בדיקת חמץ, לבשו פניו קדרות. בלילה, לאחר בדיקת חמץ, קרא הבעש"ט עשרה מתלמידיו וביקשם לערוך תיקון חצות בכוונה רבה. עתה היה ברור להם, כי הבעש"ט מבקש לבטל איזו גזירהמרעה, שרק עיניו הטהורות צופות אותה. גם למחרת בערב פסח לא השתנה המצב ופני הבעש"ט הוסיפו להיות חיוורות וחמורות סבר. ואף ביקש מהתלמידים, לכוון בעת התפילה את הכוונות המיוחדות לראש השנה. לאחר התפילה אמר הבעש"ט דברי תורה, שהתמקדו במידת הביטחון בה'. "הביטחון

אבל השנה לא הרים הבעש"ט את עיניו מן ההגדה כל הסדר. הוא רק קרא את הכתוב בנעימה משתפכת, ולא פסק אף לרגע קל מקריאתו. הדבר גרם צער עמוק לכל התלמידים. הבעש"ט הקדוש השתתק, והיה שקוע בשרעפיו. דממה השתררה בחדר. גם התלמידים היו שקועים במחשבות ובהרהורים.

לפתע נשמע קול צחוק מפי הבעש"ט. התלמידים הביטו בו וראו כי עיניו עצומות, פניו לוחטות בשלהבת-קודש, והוא צוחק מתוך חדווה פנימית עמוקה. כעבור שעה קלה פקח הבעש"ט את עיניו וקרא: "מזל-טוב! ברוך הוא וברוך שמו הגדול, הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו, שגם עמו הם בבחינת ישראל, ופועלים יותר מאשר ישראל'יק בעל-שם-טוב". שמחה גדולה הציפה את התלמידים, אבל הם השתוקקו לדעת את פשר הדבר והתפללו בלבם שרבים יואיל לספר להם את אשר ראה בעיניו הקדושות. ואכן, הבעש"ט סיפר: "בערב חג הפסח השנה נגזרה גזירה חמורה על אחד מכפרי היהודים שבסביבה. גויי אותו מקום, שרחשו שנאה עזה ליהודים, גמרו בלבם להתנפל על היהודים דווקא בליל חגם ולכלות בהם את זעמם, בראותי זאת, ניסיתי לעורר רחמים לפני היושב במרומים. ביקשתי גם את עזרתכם, בתפילה ובכוונות. אבל כל מעשיי וכל מעשיכם, לא הועילו. לפיכך נתאזרתי במידת הביטחון והשלכתי את יחיבי על אבינו שבשמים. כשראיתי את עוצמת הגזירה, לא ראיתי כל סיכוי לבטלה, אבל כפי שאמרתי אתמול, מידת הביטחון דורשת אמונה מוחלטת בכל מצב. הערב, כשישבנו לעריכת הסדר, לא ידעה נפשי מרגוע. שעת הגזירה קרבה והלכה, ולא ראיתי כל מוצא.

ואנו איננו נוהגים

אבל לפתע השתנו פני הדברים מן הקצה אל הקצה. באותו כפר ישב לשולחן הסדר זוג חשוך ילדים. האיש, שהוא מחסידני, בינוני בידעית התורה, אבל תמים במעשיו ובעל מעשים טובים, ישב עם רעייתו, קרא את ההגדה וסיפר לה את סיפור הצרות של בני ישראל במצרים, על-פי המדרשים.

כשסיפר על גזירת "כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו", פרצה האשה בבכי מר. אילו היה הקב"ה מזכר אותי בכך, אמרה, הייתי נוהגת בו אחרת. לא הייתי מאפשרת לאיש לפגוע בו. לא הייתי נוהגת עמו כפי שהקב"ה נוהג בנו. הבעל, מצידו, הצדיק את הדין ואמר שעלינו להאמין כי צדיק ה' בכל דרכיו. אבל האשה הוסיפה לטעון: איפה מידת הרחמים? איך יכול הקב"ה להתנהג כך עם בנו יחידו? אפילו אם אנחנו חוטאים לו, בכל זאת הרי אנו בניו. כך התנהלה ביניהם שיחה נוקבת. הבעל מצדיק את הקב"ה, ואילו האשה הכפרית הפשוטה, טוענת שהוא היה צריך לרחם יותר על עם ישראל.

אחרי הכוס הרביעית נסתתמו טענותיו של הבעל, והוא אמר: הצדק איתך. הקב"ה צריך לרחם יותר על עמו. ומכיוון שתם הוויכוח, והם היו תחת השפעת היין ששתו, קמו שניהם ויצאו בריקוד. הבעש"ט סיים את דבריו: באותו רגע קיבלו גם בשמים את דברי הסניגוריה של האשה הכפרית, וכאשר יצאו השניים במחול, נהייתה שמחה בכל העולמות, וגם אני שמחתי שמחה רבה. ומוכן שגם הגזירה נתבטלה".

השמש שלא היה טיפש, הבין מיד במה מדובר, והרים קול זעקה, חיש קל אץ לביתו של המרא דאתרא וסיפר לו בסערת רוח על המניין החסידי שנתפס בבית הכנסת. המרא דאתרא עזב את כל ההכנות של ליל הסדר ורץ לבית הכנסת. כשראה את המניין החסידי החל לצעוק כנגד המתפללים בעודו מכה באגרופו בכוח על בימת בית הכנסת, מנין לכם החוצפה לומר הלל כאשר הרמ"א מתייחס במפורש לפסוק דינו של הבית יוסף, ומדגיש שאנו איננו נוהגים. החסידים המעטים בני הכפר חשו לא נעים מול פניו של הרב והם הביטו בחשש מה לעברו של בעל התניא. זה עמד על מקומו ופניו מפיקות שמחה של חג, חיוך קל עלה על שפתיו של הרבי והוא השיב בניחותא "האם כבוד תורתו היה נוכח בשעה שהרמ"א כתב את הערתו "ואנו איננו נוהגים". ומנין לכם שהרמ"א הכה באגרופו על השולחן בשעה שכתב מילים אלו? שמא כתב זאת בנחת כשהכוונה היא לומר, שאנו לדאבוננו איננו נוהגים במנהג נאה זה." בבת אחת פג בעסו של הרב והוא עזב את בית הכנסת, בהותירו אחריו את המניין החסידי בעיצומו של הלל חסידי נלחב.

התעשר בעושר רב בזכות שלא ציער את רבו

בשברון לב סיפר הרב למי שהיה משמשו את אשר קרה, והיה מגלה טפח ומכסה טפחים בענין החשד שחושדים אותו בזה. ורבי מאיר אנשיל בשמעו את הדברים, אמר תיכף להרב: נכונים הדברים. אני לקחתי את הכסף. אמנם אין לי כעת מהכסף רק לערך שתי מאות אדומים, ותכף ומיד אתנם למר, ובמשך זמן קבוע אחזיר את השאר. ונסע הרב לביתו בשמחה כפולה: על שלא חשדו בכשרים, ועל האבידה שמוחזרת לו. ורבי מאיר אנשיל היה שולח להרב כפעם בפעם עוד אדומים, עד שהשלים את כל הסכום.

אבל לאמיתו של דבר לא גנב רבי מאיר אנשיל כלל את הכסף, ומעשה שהיה כך היה: כשהתחילו, כמנהגן של ישראל, לעשות תיקוני הבית על חג הפסח בביתו של הרב, שכרו משרתת נכרית אחת מהכפר הסמוך, לסוד בסיד את הבית. כשראתה המשרתת שיש בחדר של הרב שולחן עם תבה סגורה על מסגר, נתנה עיניה בהתבה, והשיגה מפתח ותפתח את התיבה, ולקחה את הכיס עם האדומים, והביאה אל בעלה. הבעל הטמין את הכיס עם האדומים זמן רב. כשראה, שכבר נשכח הדבר, והא רצה סוף סוף להנות מהגניבה, לקח אדום אחד, והלך אל המוזג אשר בכפר, ולקח לו הרבה יי"ש, וישת עם אחוזת מרעהו וייתב ליבו. כשהגיע שעת התשלומין להמוזג, נתן לו את האדום, ואמר: זה מצאתי. לך העירה ותפרוט אותו, ותקח המגיע לך בעד היי"ש, והשאר תחזיר לי. וכן עשה המוזג. בשבוע השני בא האיכר עוד פעם וישת לשכרו, ויקח עוד אדום זהב ויתן להמוזג, ויאמר לו שמצאו, וכן עשה שוב פעם שלישי. כשראה המוזג זה פעמים אחדות את מעשה האיכר, הבין

הרה"ק ר' דוד משה מטשורטקוב זי"ע סיפר, שהגביר האדיר, אבי משפחת הרוטשילדים, רבי מאיר אנשיל, התעשר ע"י ליל בדיקת חמץ. וכך היה מעשה: כשרבי מאיר אנשיל היה בחור, היה משמש אצל הרה"ק ר' צבי הירש, הרב דשטורטקוב, אביו של הרה"ק ר' שמלק"ה מניקלשבורג. בהמשך הזמן נשא אשה מעיר סיניאטין, ויעש לו חנות, והצליח קצת.

להרה"ק ר' צבי הירש היה סך חמש מאות אדומים, שהכנים לנדוניא לבתו. הכסף היה שמור בתיבת השולחן שלו. בכל ימות השנה כמעט שלא פתח מעולם את התיבה, רק באור לארבעה עשר בניסן שבכל שנה, בשעת בדיקת חמץ, היה פותח גם את התיבה לבדוק בה.

באותה שנה שרבי מאיר אנשיל נשא אשה, כשהגיע ליל ארבעה עשר בניסן, והרב בא לבדוק את התיבה מחמץ, ראה שאין הכיס עם האדומים. ויבהל הרב ויבהלו גם אנשי ביתו. ובני ביתו של הרב החליטו שאין זה כי אם המשמש מאיר אנשיל גנב את הכסף. והראיה, שהרי עשה לו חנות, וכפי הנשמע הוא מתעשר והולך, ובדאי מאדומים אלה עשו לו את החיל הזה. הרב השתק אותם כמה פעמים, ואמר שחושדים הם בכשרים, כי הכירו אשר בכל עת היוותו אצלו בביתו היה איש ישר הולך, ירא את השם, ונאמן ביתו. אבל בני ביתו לא נתנו לו מרגוע, ואמרו שבודאי ובלי ספק רק הוא גנב את הכסף ושם בכליו, עד שאלצוהו והכריחוהו שישע אליו לסיניאטין. כשבא אל רבי מאיר אנשיל, והלה ראה את רבו הקדוש, שהעריצו וחיבבו, שמח בו מאוד ויכבדהו כבוד גדול.

כי האדומים אינם כאבנים להיות מושלכים בחוצות לכל מוצאם, והחליט בדעתו שבודאי גנב את האדומים באיזה מקום, ועל כן הלך להשר הפולני, שהיה נקרא בשם ה"בויבודה" וסיפר לו המעשה. ואמר לו ה"בויבודה": כשיבוא עוד הפעם אליך, תשכרהו הרבה ביי"ש, ותראה עליו רעים מידידיו, וכשיכנס היין יצא הסוד, ותודע האמת. וכן עשה. ויהי כטוב ליבו ביי"ש ונשתכר הרבה, ורעיו הציקוהו בשאלות, מנין לו כל אותם האדומים, ויגיד לרעיו בחשאי את כל ליבו, ויספר להם אשר גנבה הכיס אצל הרב, וכי במקום פלוני בביתו קבורים כל שאר האדומים.

המוזג לקח העדים ששמעו מפיו הדברים, ומהר עמהם אל ה"בויבודה". והוא שלח תכף ומיד את עבדיו לבית האכר שבכפר, ויחפרו במקום שאמר, וימצאו את הכיס עם האדומים, והיה שם חמש מאות אדומים, פחות אדומים אחדים. ויאסרו את האכר, ויביאוהו לפני השר, והודה לפניו.

וישלח השר העירה אחר הרב שיבוא אליו. הרב נבהל, וחשב מי יודע איזה עלילה העלילו לפני השר עליו או על עדתו. אך "אין ברירה", ויבוא אל השר. והתחיל השר לשאלו, כמה בנים ובנות יש לו, כמה משכרתו לשבוע, וכו'. והרב השיב לו על כל שאלותיו. וישאלוהו: ומנין יש לך להשיא את

ליל התקדש חג-הפסח. בית-המדרש של דוברומיסול מלא יהודים לבושים בגדי-חג, מתכוננים לתפילה. לפתע נכנסו לאולם שני יהודים נסערים, מתווכחים ביניהם בלהט ומנופפים בידיהם בהתרגשות. הם הטיחו זה בזה האשמות קשות. היו אלו אהרן שמואל ובצלאל חיים. שני ידידים טובים שניהלו עסק משותף: מפעל לייצור בירה. תוצרתם נמכרה בכל הסביבה והמפעל היה משגשג למדי. השניים יצאו

מבתיהם לעבר בית הכנסת שמחים וטובי לב, אך כשנפגשו בדרך, נודע להם תוך כדי שיחה כי שכחו למכור את החמץ אשר במפעלם! האחד סמך על חברו, וכך יצא שהחמץ לא נמכר. מה עושים עכשיו? המחסנים מלאים חמץ. על הכול חל האיסור החמור של "בל יראה ובל יימצא". הכול הצטופפו סביב הרב לשמוע מה יפסוק. הרב קרא אליו את הדיין והשניים דנו בנושא. "עליכם לשפוך את כל הבירה

המוכנה, ולאיש אסור ליהנות ממנה", פסק הרב. "את הכלים, הדגנים וכל יתר הפריטים יש לסגור היטב למשך ימי הפסח, ואחר כך אורה לכם כיצד לנהוג בהם". אך מה שהטריד את השותפים לא היתה העובדה שבעצם הם איבדו את כל אשר להם. הציקה להם העבירה החמורה של חמץ בפסח. כמה נזהרו לנקות את הבית מחמץ, לבער כל פירור, והנה נכשלו בכמות כה ענקית של חמץ גמור! בדמעות בעיניו פנה בצלאל חיים אל הרב וביקש דרך תשובה. גם השותף השני הצטרף לבקשה. ייסורי המצפון של השניים נגעו לליבו של הרב. הם היו יהודים פשוטים, אך ישרים ויראי ה'. "הנזק הכספי הרב, אותו קיבלתם על עצמכם באהבה, מהווה כבר תשובה עבורכם", קבע הרב. הוא עודדם, הזכיר להם שחג היום, ושצריך לשמוח ולשכוח כל דאגה. אחרי התפילה פנו המתפללים איש לביתו לעריכת ה"סדר". בצלאל חיים היה מזדבא. הרב הרגיעו אמנם, אך בליבו הרגיש שאין די בכך. הוא חשב

ביתך? ויספר לו הרב, כי היה לו על נדוניה וצרכי הנישואין חמש מאות אדומים, ונגנבו ממנו, וכו'. שאלוהו השר אל סימני הכיס, והרב הגיד לו. לקח השר את הכיס עם האדומים, ונתנם לרבו, וסיפר לו את כל המאורע עם האכר השיכור. וישב הרב לביתו בשמחה ובצער, מצד אחד שמח הוא שנתגלה שמשמשו הוא איש כשר, ומצד שני בצער על שחשד בכשרים.

והרב נסע תכף ומיד לסיניאטין, לשאול את משמשו מה זה היה לו להודות על חטא שלא חטא, ולהשיב את אשר לא גנב. וסיפר לו רבי מאיר אנשיל היות וראה שהרבי שרוי בצער גדול, והבין שאם יחזור רבו הביתה בפחי נפש תגדל העגמת נפש שלו ושל בני ביתו, על כן גמר בדעתו לומר שהוא גנב את הכסף, ולקח כל הונו ורכושו אשר רכש, ונתן לו כמה שהיה לו מיד, כדי להפיש דעתו של הצדיק, ואחר כך מסר ומשכן כל מה שהיה לו. ושלח בכל פעם עוד אדומים לרבו, להשלים את הסכום.

כשמוע הרב את הדברים, פייס את משמשו בכמה פיוסים על שחשדוהו, והחזיר לו את כספו. ויברכהו כי בעבור זה יצליח, ויעלה מעלה בעושר רב, הוא וזרעו אחריו לדורי דורות. ומאז והלאה התחיל להצליח יותר ויותר, וממנו יצא הבית המפורסם בית רוטשילד.

(מעשי צדיקים)

שריפת חמץ מן השמים

הרבה בעניין, ולבסוף הגיע לידי החלטה: מעתה לא ייהנה עוד מבית המיבשל שלו. לגביו, בית המיבשל איננו קיים עוד. רק לאחר שהחליט כך, רווח לו. הוא ניגש לערוך את ה"סדר" במצפון שקט ובלב שמח. מאוחר בלילה, כששכב לישון, הבחין בצלאל חיים מבעד החלון בפס אדום לרוחב האופק. אי שם פרצה דליקה. הרחוב המה יהודים שמהירו למקום השריפה. השמיים האדמו, והרוח נשאה ריח עשן חריף. ככל שהתקדם בצלאל חיים אל מקום השריפה, כך גברה בליבו הרגשה מוזרה. ואמנם, הלהבות פרצו מבית מיבשל הבירה ומשני בתים סמוכים.

השחר החל להפציע כשהאש דעכה. מבית המיבשל ומשני הבתים הסמוכים, שבהם גרו איכרים נוכרים, לא נותר מאומה. היהודים הקיפו את בצלאל חיים כשהם מביעים רגשות השתתפות בצערו על הנזק הגדול. להפתעתם קיבל את התנחומים בפנים קורנות מאושר. האנשים חשבו בליבם כי דעתו נטרפה עליו עקב הצרות. בצלאל חיים חיפש אחר שותפו וכשלא מצאו במקום מיהר לביתו והעירו משנתו. "אהרון שמואל! בשורה טובה! בית המיבשל נשרף עד עפר!", קרא בהתרגשות. "ברוך השם! השותף שיפסף את עיניו בתימהון. "מה השמחה הזאת?", שאל. "אינך מביין? הלא החמץ נשרף! ה' עזר לנו וביער את החמץ שלנו!", התרגש בצלאל חיים. "ממילא נדרתי נדר כי לא איהנה עוד מבית המיבשל". אט-אט תפס שותפו את המתרחש. "ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך", אמר בשקט. בצלאל חיים שם פעמיו לבית הכנסת כשהוא שמח ועליו. בפנים שוחחו היהודים על הפרשה וניסו לחשוב כיצד יוכלו לעזור לשני חבריהם שירדו מנכסיהם. אחד הנאספים אמר שהשריפה היתה עונש מן השמיים, על שלא מכרו את החמץ לפני הפסח. "לא עונש", קרא בצלאל חיים שנכנס באותו רגע. "לא עונש, אחי, כי אם מתנה! מתנה מן השמיים! ה' מחל לנו על חטאנו!"

לע"נ הרה"ח ר' יצחק
בן הרה"ח ר' משה אריה
זצ"ל
נלב"ע ו' סיון תשע"ד

אוצרותיהם של צדיקים

לימי חודש ניסן • נכתב ע"י הרה"ג רבי אהרן פרלוב שליט"א

הנשמר ממשוה חמץ

כשנזהרים ממשוה חמץ בפסח

הרה"ח ר' משה בער אביו של הרה"ח ר' נחום מרדכי שו"ב ז"ל נסע על חג הפסח לסטולין והגיע לשם קודם אור היום, ואדמו"ר הזקן (ה"בית אהרן" מקרלין זי"ע) הי' כבר בחדרו, ובנו אדמו"ר הצעיר עמד עם אברכים ודיבר עמהם מעניני פסח, ואמר שכתוב בספרים שעל אותיות חשמ"ל אינו מועיל תשובה ר"ת ח'מץ ש'קר מ'רמה ל'צון, ואמר להם וכי מה השייכות שיש לחמץ עם שלשה אלו, רק כשנזהרים ממשוה חמץ ממילא ניצולים מאלו השלשה.

מרישיות הרה"ח רבי מנשה רוזנפלד זצ"ל ששמע מפ"ק הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זצוק"ל הי"ד [בעת שהיה בחצוה"ק קארלין בחג הפסח תרפ"ט], "מטה אהרן", גיליון י"ט, עמ' ה'

הנזהר מחמץ בטוח שלא יחטא האר"י אמר (באר היטב או"ח סימן תמ"ז סק"א) שהנזהר ממשוה חמץ בטוח שלא יחטא כל השנה, ואמר "החזקה" מלובלין שמרומז בפסוק (שמות לד, יח) "את חג המצות תשמור", אז הנך בטוח "אשר צייתוך", שכל מה שצייתו דהיינו שלא תבשל בשום עבירה, "למועד חודש האביב" עד שנה השנית באותו זמן.

הנה"ח ר' יוסף פאצאנאווסקי ז"ל הי"ד, "גן יוסף" (ב"ב תשנ"ח) ע' לו, אות קס"ג

הנזהר מחמץ בפסח - אינו חוטא כל השנה בשם האריז"ל דהנזהר ממשוה חמץ מובטח לו שלא יחטא כל אותה השנה, וכ"ק אדמו"ר חו"ז (בעל אבני נזר) מסאכטשוב ז"ל פ"י לפ"ד הרמז"ל בה' שבועות דהנשבע שלא יאכל ז' ימים הוי שבועת שוא דא"א

לו שיחי', ומלחם מצוה הסט"א אינה ניוזנית, נמצא דהנזהר ממשהו חמץ אין לה להסט"א מזון ז' ימים וזאת גורמת ביטולה, ודפח"ח.

הגאון רבי יצחק יהודה טרונק זצ"ל - אבד"ק קטנא, "מקרא ספורש" דף נ' ע"א

חג הפסח

עייטור שולחן ליל הסדר

שמעתי שסיפר הגה"צ מהר"פ שטיינר ז"ל אבד"ק איללאק שהגה"ק רבי הלל ליבטנשטיין זלה"ה נהג שעטר את שולחן הסדר עם כל חיבוריו שהיה לו בכתי"ק, והכריז, הרי דוהע"ה משמיע "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", ומקיים את הדין יפה לעטר השולחן דסדר בכלי זהב.

הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל - אבד"ק וועריבו, "אלף כתב" ח"א, ע' ע"ז

שמחה בחג הפסח

בחג הפסח רמז כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור צוק"ל) לאנשים שסבבוהו להרבות בשמחה. הזכיר חסידים הראשונים שהיו אומרים: "אויף גערקאמט" (לשון שמחה) נופל על לשון "אן גערקאמט" (לשון נקיון מלכלוך ופסולת). האידנא, כשמבערים החמץ מן הבית, והאדם עצמו מנוקה מזוהמא ומטומאה, הזמן מסוגל להיות בשמחה [ע"פ כתבי חסידים משבת חוהמ"פ תשי"ג].

ביו"ט שביעי של פסח רקדו החסידים בבית מדרשו, כנהוג בשירה ובזמרה: "המעביר בניו..." עד המילים: "שבחו והודו לשמו..." הקשיב הרבי לשירתם ויקרא בפליאה: "וכאן נעצרים?" בהתכוונו לרמזה, שהעיקר הוא ההמשך: "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם..." [מעדות הרב חיים זילברשטיין].

"פאר ישראל" ח"א, ע' תע"ח

למה נקרא חג הפסח

נתנו לנו שלש רגלים כנגד שלשה אבות, שהחזיקו שלשה עמודים בעולם, תחלה בא אע"ה וקיים עמוד ג"ח, וכנגד זה ניתן לנו חג הסוכות, דעניינו הוא המשכת חסדים בסוכה ובחולב, ואחריו בא יצחק אע"ה ותיקן וקיים עמוד העבודה שנעקד ברצונו ושמחת לבבו ע"ג המזבח, וכנגד זה ניתן לנו חג הפסח, ובה פירשתי טעם נכון למה נקרא חג הפסח על שם דבר אשר עיקרו ב"ד, כי שחיתו והקרבנות אמוריו ביום י"ד, ורק אכילתו בליל יו"ט, וראוי לקרותו תמיד בשם חג המצות, דשייכי ביה כל ימי החג, ובה נחא שנקרא על שם הקרבן, כי זכינו ליו"ט זה על אשר הקריב יצחק אבינו את עצמו ע"ג המזבח, וסוף הקריבו איל תמורתו, וכאילו קרב הוא ממש, ונמצא זכינו ביו"ט זה מחמת הקרבנות קרבן של יצחק אע"ה, לכך נקרא החג על שם קרבן פסח, ולאחריו בא יעקב אע"ה, ותיקן עמוד תורה, וכנגדו ניתן לנו חג השבועות, שהוא יום מתן תורה, וחגה של תורה.

הגאון רבי יוסף חיים מבגדד זצ"ל בעל ה"בן איש חי" "בן יהודי", סמ"ב, דף ס"א ט"ז

זמן חירותינו

יש לומר בדרך צחות למה לא נזכר בתורה ושמחת בחגיך בחג הפסח כמו שנאמר בחג הסוכות, כי בחג הסוכות מצוה עלינו לאכול ולשתות וללון שבעה ימים בדירת ארעי, ודבר זה יוכל לגרום להאדם שלא יהי' כל כך בשמחה, לכן נצטוונו ושמחת בחגיך וגו' והיית אך שמח, משא"כ בחג הפסח שהוא זמן חירותינו, ואנו נמצאים בביתנו ובארמנותינו בשמחה ובטוב לבב, אין צורך להצטוונו להיות בשמחה, שהרי ממילא שרויים בשמחה.

הרה"ח ר' יוסף חיים הלוי פרידמן שליט"א, "זרע חיים" (ברוקלין תשס"ט) ע' צ"א

פסח וראש השנה

על פסח נאמר בתוה"ק "ככל חוקותיו וככל משפטיו תעשו אותו", ודרש רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מו"ז'ניץ צוק"ל) לפי דרכו: "חק ומשפט" רומזים לראש השנה, עליו נאמר "כי חק לישראל הוא משפט לאלוהי יעקב", בהמשך לפסוק "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו". ומצווה עלינו קודשא בריך הוא שעבודת הפסח תעשה על ידינו באותה רמה שאנו עושים את עבודת השופר, דהיינו לשלב אהבה דפסח ויראה דראש השנה.

הרה"ח ר' שמואל אבישי שטוקהר שליט"א, "בטאון וזניץ", ניסן תשס"ד, ע' 42

בפסח הקדושה נכנסת בתוך האדם

...ובשם צדיקים על מאמה"כ ותורתך בתוך מעי, זה כזית מצה שהקדושה נכנסת בתוך בטנו של האדם, וזה החילוק בין סוכות לפסח, כי בסוכות האדם נכנס לתוך המצוה בחי' אור מקיף, ובפסח המצוה נכנסת בתוך האדם בחי' אור פנימי. וע"כ אסור לאכול חמץ בפסח כי חמץ רומז לגאווה ולהתנשאות, והקדושה מסתלקת ע"י הגאווה כמאחז"ל אין אני והוא יכולין וכו'...

מסכת הגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל, "עבודת פנים" (ירושלים תשמ"ה) מכתבים, ע' קמ"ד

בפסח הזמן מוכשר להתקרב אל ה'

סיפר ר' דוד גריבנר ע"ה, אשר הגיע לאוטבוצק (בעת שה"אמרי אמת" מגור זי"ע קבע שם מקום מגוריו בתקופת מלחמה"ע הראשונה) בימי אברכותו הראשונים, כדי להסתופף בצל קדשו בזמן חרותנו: "בליל החג התפלל רבינו (ה"אמרי אמת") זצ"ל בבית מדרשו של מהרש"ב מאוטבוצק זצ"ל משם פנה אחרי התפלה ללכת אל מעונו לערוך את הסדר, וכל החסידים נלווים אליו. ויהי אך יצא מביהמ"ד, התחיל הרבי לפסוע בזריזות מופלאה, תוך שהוא לוחש את המלים "ופקח תאכלו אותו, מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם, ואכלתם אותו בחפזון..."

"הדרך עד לביתו היתה ארוכה למדי, אולם הרבי, בזריזותו, לא התעייף ופסע כל הזמן במהירות רבה, וכל הקהל מיהר בעקבותיו. אחר פנה מיד לעריכת ה"סדר" וכל ה"עולם" זכה להשתתף בו. בשיחות קדשו מעניני דיומא אמר רבינו זצ"ל בין השאר: "אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע" (ברכות ל"ט ע"ב). בפסח הזמן מוכשר להתקרב אל ה', אף אלו שאינם שלמים והנם בבחינת פרוסה, יכולים בפסח לחזור בתשובה ולהתקרב..."

"ראש גולת אריאל" ח"ב, ע' שני"ב

בפסח אין מעכב לעשות רצונו ית'

שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וגו' (שמות י"ב י"ט). פעם בחג הפסח אמר כ"ק אא"ז מרן אדמו"ר ה"אמרי אמת" זצ"ל מגור דהנה אי' בגמ' (ברכות י"ז ע"א) גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה וכו' ע"ש, ממילא בפסח שאין שאור שבעיסה, אין שום דבר מעכב לעשות רצונו יתברך.

הרה"ח ר' יהודה לייב היינז זצ"ל, "ליקוטי יהודה" (ירושלים תשל"ז) ח"ב, ע' ע"ב

קדושת כל רגע של חג הפסח

בימי הפסח כמעט ולא היה ישן הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגוסטנין, ובני ביתו דאגו לבריאנו, ושאלו על הנהגתו זו והשיבם: "תציירו נא אילו הייתם זוכים בפינף און זיבעציגע" (היינו ה'לאטעריא' שהיה באותם הימים בסך 75,000 רובל), וכי הייתם יכולים לישון? האמינו לי, שכל רגל מימי הפסח נחשב אצלי כ'פינף און זיבעציגר'.

והסביר מרן (אדמו"ר מאמשינוב ארה"ב) זי"ע, מדוע דוקא בפסח היה כל רגע חשוב אצלו כ"כ, כי אז הוא זמן איסור חמץ, וידוע אשר חמץ רומז ליצה"ר שאור שבעיסה ומצה רומז על יצר הטוב, ולכן בחג הפסח שהוא זמנו של היצר הטוב וביעור היצה"ר, יו"ט שכולו קודש, לכן היה כל רגע חשוב אצלו, ולא רצה לבטל בשינה.

"ימות עולם" (ברוקלין תשנ"ח) ע' קס"ה, אות ב'

קדושת המצה

מצה מיכלא דמהימנותא

מצה מורה על אמונה, כי טבע הלחם כאשר האופה מסלק ידו מן העיסה הלחם עושה עושה פעולתו מעצמו שתופח ומחמיץ, משא"כ מצה נשארת כמתכונתה כמו שסילק האופה ידו ממנה, ודבר זה מורה על אמונה שאין לנו מעצמנו שום תנועה ושום פעולה בלא שתיקבע ע"י הבורא יתברך.

כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן צוק"ל יום א' דפסח תשכ"ב, "קובץ תפארת ישראל", ניסן תשס"ט, עמ' ג'

ההכנה וההשתוקקות לאכילת מצה

דורש היה רבינו (כ"ק מרן ה"אמרי חיים" מו"ז'ניץ זי"ע) כי ההכנה בעצמה וההשתוקקות הגדולה היא זאת שאכן גורמת שיאכלו את המצה בדבקי וברצון השי"ת, וכפי שרמז בפסוק (שמות כג, טו): "את חג המצות תשמור - תאכל מצות כאשר צויתך", תשמור הוא מלשון

צפיה והמתנה (עכד"ה "ואביו שמר את הדבר", עי"ש ברש"י), אם לחג המצות תשמור, תצפה ותמתין בהשתוקקות וצמאון - אזי מובטח לך "שתאכל מצות כאשר ציויתך" - כרצון ה' יתברך.

הגה"צ רבי אברהם צבי בעק שליט"א אבד"ק מעלבוין - אוסטרליה, "צעירי וזניץ", ניסן תשס"ה, ע' מ"א

מצה בפסח

הגיד כ"ק אבי אדמו"ר בטעם מצה לחם עוני שאין עני אלא בדעה (כבש"ס נדרים מ"א), וע"כ בכל שנה אז הוא זמן העומר לחם שעורים מאכל בהמה, עכ"ד.

"שם משמאל" (סוכטשוב) ודחי תרע"ט, ע' שס"ט

מצה בפסח-לחם עני

המצה היא לחם עני. ואפשר, שכפי שנהגו בערב יום כיפור לבקש מאת הגבאים מיני מגדים, כדי שאם נגזר ח"ו שיזקקו לבקש מתנת בשר ודם יהיו יוצאים ידי חובתם בכך, כן הדבר גם בפסח, אשר בו נידונים על התבואה (ר"ה טז.), אוכלים המצה - לחם עני, שאם נגזר עליהם עניות ח"ו יצאו ידי חובתם באכילת לחם עוני זה. העניות, הרי היא מן הדברים שמעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו (עי' עירובין מא:). בני ישראל מבקשים הרחבה, כדי שיהיה ביכלתם לעבוד בזה את השי"ת, ואשר לחם עני יהפך ללחם עוני - לחם שעונין עליו דברים הרבה (פסחים קטו:), שתהיה השפעה גדולה כ"כ, עד שיהיו בבחינת 'עונין דברים הרבה', דברי שבח והודאה להשי"ת.

כ"ק מו"ר אדמו"ר מבאניא שליט"א בשית קדשו - א"דפס תשנ"ג, "אמור קדש", ניסן תשס"ו, ע' ט"ז

חומרות בפסח וזהירות מכעס

חומרות הפסח

בשם כ"ק הגה"צ חו"פ רבי בנימין ראבינאוויטש זצוק"ל חבר הביד"צ פעיה"ק ת"ו שמעתי שאמר בשם הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע שאמר שמעת שהתחילו ישראל להחמיר בחומרות של פסח, נתבטלו הרבה גזירות מישראל, ואמר הטעם כי בשמים מתנהגים מדה כנגד מדה. וכשאין ישראל מדקדקין בדין, אלא מחמירין יותר, גם בשמים אין מדקדקין עמם (מפי נכדו הגר"י אשר כהנא שליט"א רב ומו"צ פעיה"ק ת"ו).

הרה"ק ר' שמשון רוזנפלד שליט"א, "זכור לאברהם" (ירושלים תשס"ג) ח"ב, ע' קי"ז

נטבע חומרות פסח בילדים

פעם אחת הגיע יהודי מפולין אל האבני נזר וביקשו שיתן לו הכשר לחג הפסח על בית חרושת לייצור חומץ, לא רצה האבני נזר לתת לו, באומרו, היום עושים בכל בית יהודי משקה מחמיצה הנקרא "בארשט", באמצע החורף כבר כובשין את החמיצה עד שנהיה משקה לחג הפסח, וכל ילד יודע שאסור ליגע ואפילו לא לגשת לחבית החמיצה - בארשט כי זה מיוחד לחג הפסח, ובמילא נטבע חומרות אלו בכל ילד, ואם אתן הכשר אזי יקחו קצת חומץ עם סוכר ויעשו מזה חמיצה וזה ישתו ובמילא יאבד ענין זה.

הגה"צ רבי חיים יחיאל מאיר שפירא זצ"ל - נאב"ד נאראל "בשיתו עם כ"ק מו"ר אדמו"ר מבעלזא שליט"א, ח' ניסן תשס"ה

חומרא ואיסור

אדמו"ר ה"פני מנחם" זצלה"ה תמה על המורים היתר באכיל קטניות לקטנים יותר מאכילת שריוה. כי בוודאי יש להקל יותר בשרויה שהוא חומרא בעלמא ולא בקטניות שהוא איסור חמור שנתקבל מימות הראשונים בחומרה גדולה, וסיפר שבעודו קטן נתנו לו לאכול שריוה ובכלים נפרדים.

הרה"ג ר' מיכאל אריה ראנד שליט"א, "קונטרס בהלכות הפסח" ע' ס"ה

משהו מצה אינו אוסר

מפ"ק חו"י אדמו"ר הגה"ק הפני מנחם זי"ע שמעתי, שאצל הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע נפלה חתיכת מצה למשקה הבראש"ט שלו והוציאה ושתה המשקה, וכששאלוהו על זה אמר: א משהו חמץ איז אוסר, נישט קיין משהו מצה.

הרה"ג ר' מיכאל אריה ראנד שליט"א, "בהלכות הפסח" ע' ס"ה

רק חמץ אסור במשהו

אירע פעם בבית רבינו (הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע) בחג הפסח שנפל פרוסת מצה לתוך הרוטב שהבינו להסעודה, ונתהווה מזה רעש גדול שלא היה מה לאכול שהכל נאסר מהמצה שרוייה [געבראקטס], ולא הגישו הרוטב להשולחן לאכול, כשהגיע הרעש לאזני רבינו שאל

מה זה שלא הביאו עדיין הרוטב, וענו לו שנפל פרוסת מצה לתוכה ושאל רבינו בתמיהה: מצה איז דען חמץ, ורק חמץ במשהו, וצוה שיביאו לו הרוטב, והוסיף לומר שחז"ל גזרו רק על חמץ שאוסר במשהו ולא על משהו מצה, ואכן נתנו לכל המסובים מהרוטב וגם רבינו בעצמו אכל מהמאכלים שהיו שם.

(הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל נאב"ד העדה החרדית, "חללו עבדי ה'" (ברוקלין תשס"א) ע' תי"ד [עי"ש הערת המורל שבבית הנאב"ד רס"א זצ"ל כשמצאו פירורי מצה בתוך הקערות צוה שידחיו הקערות תיכף ויתרי להשתמש בהם])

לשון-הרע ורכילות הוא חמץ

סיפר לי הגה"צ ר' פרץ ראזענבערגער שליט"א מדיערערש, שמעתי מאבי זצ"ל שהיה פעם אצל הרה"ק ר' משה משינאווע זצ"ל ביו"ט פסח. בשעת עריכת שלחנו הטהור ישבו אנשים בקצה השולחן וטבלו את המצה בקערה (געבראקטס), וצעק אחד, הלא זה חמץ! כששמע הרה"ק ר' משה'לע את דבריו, הגיב על זה בזה"ל: מצה איז חמץ? לשון הרע און רכילות איז חמץ.

הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" ח"ג, ע' שי"ד

לשמור על חומרות אבותיו

כ"ק מו"ר אדמו"ר (מהר"ש מבאבוב) זצ"ל ה' רגיל לדבר (בחג הפסח) אצל סעודות החג אודות החומרות השונות במאכלים ומשקאות הנפוצות אצל בני ישראל בימי הפסח איש על מחנהו ואיש על דגלו. וה' מעורר את צאן מרעיתו שעל כל א' להחזיק באותם מנהגים וחומרות שקיבל מבית אבותיו ורבותיו. וסיפר שפעם הלך א' מתלמידיו בימי הפסח להשתתף במסיבה משפחתית, והקילו שם בני החבורה ואכלו שריו, והוא נמנע מלאכול שריו כמנהגו. והנה ישב שם גדול א' שהכיר שאינו אוכל שריו ולא הוטב הדבר בעיניו, וענה ואמר לו, ר' חיים מבריסק אבל שריו ואתה אינך אוכל, הרי זה יוהרא! והמשיך כ"ק רבינו זצ"ל, כשחזר הבחור וסיפר לו המאורע, האט עס מיר גע'ארט. העלם הלז נוהג כמנהג אבותיו וזהו יוהרא? הרי יש פרק שלם במס' פסחים, פרק מקום שנהגו, שעוסק בדיני חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם, ואם נוהג הבחור הזה כמקום שיצא משם, האם פשוט כל כך להקל בדבר כביעתא בכותחא? אמנם ה' ר' חיים גאון וירא שמים ונהג לאכול שריו, אבל ברור לי שלא ה' אומר על בחור שמחמיר בדבר משום שמנהג אבותיו בידיו שהוא מילתא דיוהרא...

"פני הברס" ניסן תשס"ו, עמ' ו'

החומרה בשרויה

בענין החומרא בשרויה, שמעתי מאבי הרה"ק ר' אברהם ז"ל, שאדמו"ר מקאצק זצ"ל ביקש מהחידושי הרי"מ וה'אבני נזר, שיבררו בהלכה עד כמה יש מקום לחומרא זו. וחזרו אליו ואמרו שמכח ההלכה לא נמצא שיש מקום כל כך להחמיר. ואמר: "אם כן הרי זה יותר גבוה..."

מסכתב השאן רבי יהודה טורי שליט"א - ראש ישיבת אנטוויפרסן, "בהלכות הפסח" ע' 20

אין אוכלים אצל השני בפסח

לזקה"ק רבי מרדכי דוב מהורונסטייפל זי"ע היה בן רבי דוד זצ"ל בעל ה"ויברך דוד", והיו לו כמה בנות כאן באר"י, ואחת מהם סיפרה לי שזוכרת בילדותה שדרו בווינא, ושמעה מאחד מאדמו"רי בית רוזין זצ"ל שאמר פעם טעם לשבח למנהג ישראל שבפסח אין אוכלים אצל השני, דהנה המצות נקרא מיכלא דאסוואת, והיינו שזה רפואה, וכמו שברפואות לא יקח הא' את הרפואות שרשם הרופא לחבירו, כמו"כ בפסח אין אוכלים אצל הזולת...

כ"ק מו"ר אדמו"ר מגורליץ שליט"א, "בצילא דמהימנותא", אחרי-קדושים תשס"ו, עמ' ד'

למעט באכילה בפסח

הרה"ק מגארליץ זי"ע"א היה מרגלא בפומיה, כי בחג הפסח יש למעט באכילה, ושלא כסדר העולם החושבים שאין גבול לאכילה בשבעת ימי החג. והביא ראיה על זה מפרק איזהו מקומן, שאצל כל הקרבנות תנן "ונאכלים וכו'", ואצל קרבן פסח שינה התנא לשוננו, ואמר "הפסח אינו נאכל וכו', ואינו נאכל וכו'". הרי שחג הפסח אינו זמן אכילה.

הרה"ק רבי יודלי הורביץ מרזיקוב זצוק"ל (מתישמות כ"ק מו"ר אדמו"ר מנהלדות אברהם יצחק שליט"א), "זכרון יהודה" ע' ל"ב

מחמירים בפסח במאכלים

בדרך צחות יש לרמז מלשון המשנה, הבכור והמעשר והפסח וכו' הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר בכל מאכל וכו', ואילו בפסח כתוב, אינו נאכל וכו', ואינו נאכל וכו', ואינו נאכל וכו' (זבחים נ"ז ע"ב). ולכאורה מדוע נכתב בפסח לשון אינו נאכל, ואולי משום שבפסח מחמירים אפילו במשהוא, ולא אוכלים שום דבר שיש בו חשש רחוק מתערובת חמץ או מגניעת חמץ, מה שאין מחמירים כל כך בשום איסור אחר, וזה הרמז במשנה בלשון "אינו נאכל".

הגה"ח רבי שמאי גינזבורג ז"ל, "אמרי שמאי" (ירושלים תשנ"ג) מועדים, ע' רנ"ה

בעם-מין חמץ

...בענין זה של הזהירות מן הכעס, זקני ז"ל סיפר פעם בליל יו"ט שני של פסח בשעת עריכת הסדר מהרה"ק מאפטא זי"ע, שפעם בא אליו על חג הפסח, נכדו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שנודע בחומרותיו בפסח, והיה גם הוא נוהג באותם החומרות, ברם הרב מאפטא היה נחשב למיקל. ואמר זקני בבית-שחוק: 'מיקל, כלפי רבי פנחס מקאריץ היה נחשב הרב מאפטא כמיקל'. אותו בנש"ק בבדקו אחר ההכנות והבישולים לחג, הבחין בדברים שלא מצאו חן בעיניו, ורגז על כך. קראו הרב מאפטא, ואמר לו: דע לך, שהכעס הוא מין חמץ שאינו בטל גם בכל ימות השנה.

כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א בשו"ט יו"ט ניסן תש"ס, "אמרי קודש", ניסן תשס"ז, ע' פ"ד

לזהרר מכעס בפסח

סיפר אאזמו"ר (הס"ק ה"אהבת ישראל" מויז'ניץ) ז"ל פעם כשנתחלפו לו המצות של ערב פסח במצות אחרות והיו כאלו שנתכעסו על המשמשים שלא שמו לב לשמור עליהן כראוי, ואמר אאזמו"ר ז"ל שבכמה מקומות ה' נהוג להחזיק עופות לפסח, והיו מלבישים אותן במענטעלעך, וקרה פעם אצל אחד מן הצדיקים שקפץ אחד מן התרנגולים של חמץ לתוך החדר שהיו מחזיקים שם העופות לפסח, ובא אחד וצעק הלמאי אינם שומרים כראוי, פנה אליו הצדיק וכי לא שמעת מאיסור כעס, הצטדק הלה - אבל הלא פסח... משהו חמץ..., ועל זה נענה הצדיק - אני מדבר אליך אודות איסור כעס שעלי' אמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, ואתה עונה לי אודות "תרנגול חמץ", אתמהא.

כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ-מאנסי זצ"ל, "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"א, ע' תנ"ב

פסח זמן שבירת התאוות

שמעתי מפי הרה"צ ר' חיים יהודא מאיר הגר זצ"ל מוישיא - תל אביב נכד בעל אהבת ישראל מויז'ניץ זצ"ל.

"מרן זקני מויז'ניץ זצ"ל לא עישן בפסח. שאלתי אותו אם יש חשש חמץ בסיגירות. והשיב שאינו יודע חשש חמץ עליהם. אבל פסח הוא זמן שבירת התאוות. והוסיף שמניעת העישון קשה לו יותר מהתענית הכי קשה, כי העישון נחוץ לו לעיכול המאכלים השמנים שאוכלים בפסח".

הרה"צ ר' אברהם יעקב בומבך שליט"א, "נפשות חסידות" ח"ב, ע' רמ"ה

ה"נזהר" בחמץ בפסח-לשמור מכעס

אמר (הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע בהרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע) בפסח. הקשה על סמיכות "אלהי מסכה לא תעשה לך" לפסוק "את חג המצות תשמור" (שמות לד, יז). "אמר בפה קדשו שיש הרבה חסידים שנזהרים דוקא לאכול שמורה בפסח ועי"ז כמה פעמים באים לידי כעס מחמת שב"א אינם נזהרין ונשמרים כדבעי. וידוע מאמר חז"ל (שבת קה:) כל הכועס כאילו עובד ע"ז לכן סמך התורה הפסוקים אלו שיותר טוב שלא לאכול שמורה משיכעס ח"ו. וכן שמעתי מא"א אשר אצל הרב הצ' ר' פנחס מקארעץ מצא פעם אחת בפסח בהקערה התיבה מצה וחי' בנו הרב ר' משה בכעס על המשרת, ואמר הרב ר' פנחס לבנו הר"מ מה אתה בכעס, כעת מותר לך לאכול לחם חמץ, ד' ישמרנו. וכן שמעתי מהרב הצ' ר' זאב מזיטאמיר זצ"ל שהקשה על מאמר כל הנזהר בחמץ בפסח במשהו מובטח לו שהוא בן עולם הבא, וקשה הל"ל כל הזהיר. אך זהיר בפסח דבר קשה ומי שהוא ירא שמים הוא נזהר מן השמים.

הגה"ח רבי חיים ליבערזאן ז"ל, "אריזת החיים" (ירושלים תשס"א) ע' ל"ט

מצה שרויה חומרה-כיבוד אם דאורייתא

פעם אכל רבינו ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע מרק בחג הפסח בקערה אחת עם אמו, ושכחה אמו והכניסה חתיכות מצה בתוך המרק. ואע"פ שרבינו הקפיד שלא לאכול מצה שרויה (געבראקטס) כנהוג, עכ"ז לא הפסיק לאכול את המרק, אלא סילק את פירורי המצה לצדדין ואכל מהרוטב שבצד אחר. וטעמא דמילתא, כי אם היה מפסיק לאכול היתה אמו מצטערת ולא אתי מצה שרויה שאינה אלא חומרא ודחי כיבוד אם דאורייתא. (שמעתי מפי מו"ח זצ"ל).

כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "חג אורות" ח"ב, ע' רל"ז

להקפיד בפסח על שלום בית

שמעתי בקידושא דצפרא דשבתא [שבת החודש פר' ויקהל-פקודי תשמ"ב] מכ"ק חו"ז אדמו"ר מבוהוש זי"ע שסיפר, שאל הרה"ק מאפטא זי"ע באו במוצאי יו"ט אחרון של חג הפסח זוג צעיר ובקשו להתגרש רח"ל. לשאלתו אמאי החליטו לעשות כן, השיב הבעל כי הוא מקפיד על אכילת מצה שמורה בדוקא, ואילו זוגתו אינה מקפידה על כך, והם אינם יכולים להשתוות ביניהם. לשמע הדברים צוה הרה"ק זי"ע לקרוא לזוג' הרבנית, ושאלה אלו מצות נתנה לו לאכול בשנה זו, הרבנית שראתה כי הרב יודע מטעותה שטעתה באותה שנה ענתה, שהשנה מרוב טרדות ההכנות בערב החג, כשבאו בני העיר כמנהגם מדי שנה לקבל כל אחד ואחד מצה לליל הסדר טעתה והחליפה את המצות, וחילקה לבני העיר את המצות המהודרות השמורות משעת קצירה והטחונות ואפויות בכל ההידורים והדקדוקים שהיו מיועדים לרב מאפטא זי"ע ולביתו, וכשהרגישה בדבר היה סמוך להתקדש החג, ובלידת ברירה לקחה את המצות הפשוטות והניחה במקום המהודרות. פנה הרה"ק מאפטא אל הזוג הניצב לפניו ואמר להם, הנה שמעתם והנכם רואים שאפילו לא הפרתי את שלום ביתי בשל כך. אלא אדרבה חשבתי בקרבי שיש לי הנאה ממה שאכלתי השנה מצות פשוטות, שכן כללתי עצמי עם כלל ישראל שרובם של אחינו אוכלים מצות אלו, ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות וגו', עכ"ד הרה"ק מאפטא זי"ע.

"עיוני הלכות" (ב"ב תש"ס) ח"א, ע' רפ"ז

שמירה שלא להיכשל בחמץ בפסח

עובדא שאירע אצל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצוק"ל שהביא לו גוי אחד לצורך כרפס מלפפון שגדל בגן מיוחד כי בדרך כלל עדיין לא גדלו אז בגנים ירקות ופירות חדשים ולא רצה לאכול ואכלום החסידים קודם פסח ושוב נודע אח"כ שלצורך הגידול שפכו יי"ש תחת הפירות. והסביר אז כי כל המאכלים של פסח צריכים שמירה מעולה שלא נכשל ח"ו במשהו חמץ. וצריך לזה סייעתא דשמיא. וע"כ אותם המאכלים שהיו בימי אבותינו ורבותינו הקדושים כבר התפללו הם עליהם שלא יכשלו בהם. ועי"כ יכולים אנו לבטוח

שלא יארע לנו מכשול בהם אבל המלפפונים לא היו מצויים בימי אבותינו בתקופת הפסח רק הגוי הגדלים בהתחכמות בבית של זכויות ולא התפללו אבותינו עליהם לכן לא רציתי לאכלם.

הגה"ח רבי משה וואלפסון שליט"א משגיח ישיבת "תורה ודעת", "אמונת עתיך" ח"ב, ע' כ"ז

לא להמנע משמחת יו"ט

בווארק' כמעט ולא היה מה לאכול בימי הפסח, זולת תפוחי אדמה, כאשר בא פעם איש אחד ותמה: "איך זה שביו"ט אין בשר?" ציוה הרה"ק מווארק' לחפש בשר לתת לו מנה, ונימוקו: "אז ער בעט, איז א סימן אז עס פעלט איהם צו שמחת יו"ט" (= אם אכן הוא מבקש בשר, סימן שחסר לו הדבר לשמחת יו"ט).

כ"ק מרן אדמו"ר מאמשינאו-ארה"ב זצוק"ל, "ימות עולם" ע' י"א, אות כ"ג

לא להחמיר בחומרות יתירות

אבי ז"ל סיפר לי כי מקודם היה אביו הרה"ק מנאסויד זי"ע מחמיר מאד בחומרות רבות בימי הפסח, ובמשך כל חג הפסח היה טרוד מאוד ומזהיר כל הזמן שהילדים לא יכניסו פירור מצה בתוך הקערה של המאכל מחשש מצה שרויה, אולם בשנה אחת תמה אבי ז"ל מאד לראות כי אביו נותן לו לאכול כמו שרוצה, ואינו אומר לו מאומה, לבסוף נודע לו פשר הדבר, כי אביו ז"ל היה בצאנז בשנה שעברה בימים האחרונים של חג הפסח, וראה שם כי מרן הק' מצאנז זי"ע אינו מחמיר

בחומרות יתירות, ולא זו בלבד אלא שגם אכל המצה עם הביצים והבצלים, ומאז נהפך הרה"ק מנאסויד לאיש אחר והפסיק להחמיר כ"ב.

הנה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל נאב"ד העדה החרדית בשיחת קדשו-חול"מ פסח תשנ"א, "דמותה לתמר", ניסן תשס"ה, ע' כ"א

חומרות מופלגות בפסח

הגה"ק רבינו אריה לייביש ליפשיץ זי"ע מווישניצא בעל ארי דבי עילאה (חתנא דבי נשיאה הי"מ זי"ע) היה מתנהג בימי הפסח בהרבה חומרות מופלגות עד מאד. כמו שלא אכל בפסח שום תבשיל שנתבשל בחג, זולת מה שנתבשל ונאפה עוד קודם החג. ועל כן היה מוכרחים לבשל ולאפות לו הכל עוד לפני הפסח. [ע"ד החילוק בין תבשיל שנתבשל מעיו"ט לתבשיל שנתבשל ביו"ט, ומה גם דין תבשיל שנמצא בו גרעין מאחד מחמשת מיני דגן, עיי' מש"כ באריכות בס' מעדני שמואל סי' קי"ז.] ופעם אירע כי באחד מימי חול המועד הגישו לפניו בשר אינדיג (שנתבשל לפני היו"ט) וכאשר התחיל לקלוף ולהפריש את עורה מבשרה, והנה מצא תחת העור חטה אחת מדובקת בין העור והבשר. וכראותו את זאת השתומם למאד ואמר, הנה אין מן הדרך שימצא חטה תחת העור של אינדיק. וע"כ הדבר תמוה מה ענין חטה זו תחת העור, ואיך הגיע שמה. אין זה כי אם אצבע אלקים היא, להראות לי אות ולעוררני שלא אחמיר ע"ע כל כך.

הרב רב שווארץ שליט"א, "אמרי דבש" ע' ק"י

תפוחי אדמה בקליפתן

בבעלזא היו מקילין לבשל בפסח תפוחי אדמה עם קליפתן, אע"ג דרבים מדקדקין שלא לאכול בפסח רק פירות שאפשר לקלפם מוחשש שנדבק בקליפתן משהו חמוץ, וכ"ש שלא לבשלם עם קליפתן, מכל מקום הקילו בזה, כי בפסח היה עיקר מאכלם תפוחי האדמה, ולא היה מספיק זמן לקלף כמוות גדול לכל קהל האורחים לפני הבישול. [אך יתכן שעבור רבינו (ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע) בעצמו קלפו לפני הבישול].

כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "י"ג ארוחת ח"ב, ע' רל"ז

בארשט בפסח-להוציא מלכך של צדוקים

מרן (הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע) אמר: מעולם לא ידעתי מה טעם נוהגים לאכול בפסח חמיצה מסלק שקורין "בארשט". חקרתי ושאלתי על כך אצל גדולי תורה ולא ידעו להשיב לי, עד שנזדמן לי להיפגש עם גדולי תורה מליטא והם אמרו לי הטעם, לפי שכתוב "כל מחמצת לא תאכלו", והצדוקים אומרים שכל דבר חמוץ אסור בפסח. לכן מדקדקים לשתות בארשט, כדי להוציא מלכם של צדוקים.

הרה"ק ר' ישראל קלפחולץ ז"ל, "אדמו"ר בעלזא" (ב"ב תשנ"ז) ח"ג, ע' רל"ג

חומרות יתרות רק בפסח

בשם הרב (הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע) ז"ל: איני אוהב המחמיר בחומרות יתרות, חוץ מפסח. רק בשתיית מעד בפסח היקל הרב ז"ל, בעבור שהוא צורך גדול שהוא משביע. "אמרי פנחס" (ב"ב תשס"ג) ח"א, ע' של"ג.

בעל השאלות בחלום

יום א' של פסח. סיפר (הגה"צ רבי יעקב יחזקיה גרינוואלד, אבד"ק פאפא, בעל "ויגד יעקב" צוק"ל) שפעם אחת בא עני אחד לפני הגאון בעל ישועות יעקב בתוך הפסח עם איזה שאלה ופסק לו שאסור, וצעק העני רבי מה אני אוכל הלא אין לי כלום לבד מזה, ואמר לו שהוא מזמין אותו ואת בני ביתו על כל הפסח, וא"ל העני שמעולם לא התערב בפסח עם אחרים, ולא ידע הישועות יעקב מה לעשות, ע"כ צירף את דברי השאלות שסובר שחמץ בפסח בטל בס', ובחזיון לילה בא לו בחלום השאלות וא"ל יישר כח.

משימות הנה"צ רבי יעקב צחק נימון זצ"ל רב דחסדי בעלזא במונטריאל, "שיחות קודש" (ברוקלין תשס"ג) ע' ל"א

ימי הפסח וספירת העומר

קדושת יום א' דפסח

"לשתמש אינש יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר" (ברכות דף כח.). שמעתי מרבינו [הרה"ק רי"א מזידיטשוב] בשם הרה"ק מהרמ"מ מרימנוב זללה"ה פירוש דברי רז"ל ע"פ הנודע מכתבי האריז"ל אשר ביום א' דפסח באים המוחין דגדלות שלא ע"י מעשינו, ואח"כ מסתלקין. ועל כן אנו צריכין לספור ספירת העומר. כדי שע"י מעשינו יחזרו המוחין לאט לאט עד יום א' דשבועות נכנסו כולם כמו ביום א'

דפסח. אך לכאורה מה תועלת מזה ההארה שמגיע ביום א' דפסח כיון שמסתלקין אח"כ, וצריכין להחזיר לאט לאט. רק באמת הקדושה משארת רשימו, ומכח ההארה שהאירו המוחין עלינו ביום א' דפסח שלא ע"י מעשינו, בכח הרושם דקדושה שהוא אנו יכולין להחזירם במ"ט ימי הספירה עד שביום א' דשבועות אנו נשלמים בכולם. ושכינה הקדושה מתפארת לגבי קוב"ה חזי במאי ברא קאתינא לגבך, ואנו מקבלים התורה מפי הקב"ה.

וזה רמזו רז"ל בצחות לשונם לשתמש אינש "יומא חדא" היינו יום א' דפסח. בכסא דמוקרא, רמז לגדלות המוחין, והגם דלמחר ליתבר, מכל מקום נשאר רשימו דקדושה. (הקדמת הרה"ק רי"מ מספינקא לס' ליקוטי תורה וש"ס - מהרי"א).

"מנחם ציון-ילקוט מנחם" ע' ריד טורב

ברכת טל ביום א' דפסח

ביום ראשון של פסח פוסקין לומר משיב הרוח ומוריד הגשם, ומברכין ברכת הטל, והטעם דדוקא ביום א' דפסח מברכין טל, דאיתא בתרגום יונתן (פ' תולדות כ"ז א') שבשעה שיצחק אבינו רצה לברך היה זה ב"ד בניסן, ואמר לו כי בלילה זה עילאי משבחין למארי עלמא ואוצרי טלין מתפתחין ביה. הרי שבליל פסח נפתח אוצר של טל, וזה כולל כל מיני השפעות טובות הן בגשמיות והן ברוחניות. וזה רמזו שבליל פסח מתעורר כל ישראל באתערותא דלעילא שנותנין לו מדרגות בבחינת מתנת חנם. וממילא צריך כל אחד להבין את לבו, כדי שיוכל לקבל את המדרגות הללו, ולקיים את המצוות בשלמות הראויה. ולכן נוהגין בליל פסח לומר שיר השירים, שנראה על האהבה בין ישראל לאביהם שבשמים, ושם נאמר "אני ישנה ולבי ער" (ה' ב') ופירש"י ולבי ער זה הקב"ה שהקב"ה הוא לבם של ישראל. כי אף אם אנו ישנים, אבל הקב"ה מעורר אותנו באתערותא דלעילא, בבחינת "קול דודי דופק", ולכן צריכים אנו בימים אלו לפתוח את לבנו לקול דודי דופק ואומר פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי.

הנה"צ רבי נתן גשטטנר זצ"ל אב"ד ור"מ קרית אגוד"י-ב"ב, "להורות נתן" (ב"ב תשס"ד) ח"ב, ע' ר"ג

ספירת העומר בליל ב' דפסח

הרה"ק מראפשיץ זי"ע מבאר ענין התחלת ספירת העומר מיד במוצאי יו"ט הראשון דפסח, שהוא כדוגמת אור גדול המאיר בעיני האדם עד שאינו רואה כלל. הגם שאור דרכו להאיר את החושך כדי שיוכלו לראות. אבל אם הוא אור גדול מאד א"א לראות מאומה מגודל האור, וזוהי בחינת בליל פסח, שאז מאיר אור גדול כ"כ, שמאיר על האדם בחוזק גדול, עד שאינו יכול לעשות מאומה מרוב האור, ובשעת אמירת ההגדה יוצא האדם מכליו, ואינו בזה העולם כלל, אבל כשעובר יום אחד והאור הגדול יורד קצת, אפשר להתחיל להתבונן באור הגדול שהאיר אמש, ולכן מתחילים מיד לספור ספירה שאז מתחילים להתבונן באור הגדול שהאיר בליל א', ולכן כשמתחילים לספור ספירה אז מתחילים להתבונן על האור הגדול שזרח והאיר בליל פסח, ובשאר ימי הספירה מתבוננים איך להשתמש עם האור, שיוכל להאיר בכל מקום ובכל זמן.

כ"ק מרן אדמו"ר מחולדות אברהם יצחק שליט"א, "דברי אמונים" פסח תש"ע, עמ' ג

בכח פסח-ימי הספירה

זקני ז"ל הוה מרגלא בפומיה בשם אביו אא"ז מבאיאן זי"ע, אז תלך לבטח דרכך, לבט"ח בגימטריא מ"ט, אלו מ"ט ימי הספירה. אז, אותיות א' ז' היינו יו"ט הראשון והיום השביעי של החג. בכח זה תלך לבט"ח דרכך, אפשר ללכת כראוי כל מ"ט הימים.

כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א נעילת החג-דפסח תשמ"ח, "אמרי קודש", ניסן תשס"ז, ע' קי"ח

פסח וימי הספירה

שמעתי מהגה"צ ר' פישל אייזענבאך שליט"א, שמעתי ממר"ר ר' מאטיל דיין (הרה"ק ר' מאטיל סלאנים זצ"ל) שאמר ביאור על פסח וימי הספירה, בדרך משל לאחד שהוא במדבר במקום חושך ואפילה (און ס'איז חושך טונקל) ואינו יודע היכן ללכת, ונעשה ברק (גיט א בליץ) ונעשה אור לרגע, ועי"ז רואה איזהו דרך הנכונה, ואחר כך יכול ללכת אפילו בחושך, כמו כן במצרים היה חושך, ואחר כך היה הברק, יציאת מצרים, ונעשה עוד הפעם חושך וצריכין לעבוד בימי הספירה.

הרה"צ ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" ח"ה, ע' ק"פ

רבינו (הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זצוק"ל) היה מעורר את אנשי שלזו שילכו לבוש בשטריימל בחול המועד [ע' במג"א סי' תק"ל שהביא בשם התניא דחובה לכבד את ימי חוה"מ במאכל ומשנה ובכסות כשאר יו"ט, ומהרי"ל לבש הקט"א ומטרו"ן של שבת], באומרו שהוא דבר גדול עד שפעם ניצל יהודי על ידי זה מאיסור ברת, ומעשה שהיה כך היה: יהודי אחד היה רגיל לעשות מסחרים עם איזה פריץ. פעם נסע אליו בחול המועד פסח עם השטריימל שלו. בהגיעו שמה, פשט את השטריימל בחדר החיצון ונכנס בחדר הפנימי, וישב ועשה חשבונות מסובכים עם הפריץ. בגמר הדבר, כיבד הפריץ אותו עם כוס יין שרף (של חמץ), ומרוב התעמקות בהחשבונות הקשים שכח היהודי לגמרי שפסח היום. אבל כשהלך לקחת את הכובע שלו כדי לברר על הי"ש, ראה את השטריימל, ונזכר מיד שפסח היום, וניצל בעוד מועד מאיסור חמץ בפסח. נמצא שלבישת השטריימל בחול המועד הצילתו מאכילת חמץ בפסח ר"ל. [וראינו מזה שאפילו כשהולכים לפריץ אין לפשוט את השטריימל]. (שמעתי מהרה"ח ר' הערש ראובן שהיה דר בפשעווארסק).

כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, י"ג אדרת" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' ש"ס

שיר השירים בשבת חוהמ"פ

אעלה מה שנראה לומר טעם מה שנהגו לומר שיר השירים בשבת חול המועד פסח (וכרמ"א או"ח סי' ת"צ ס"ט), ואם משום שנזכר בה יציאת מצרים (ובמג"א שם ס"ק ה'), הוי לן לומר ביום א' דפסח שהוא זמן יציאת מצרים. ונראה דהנה כתב רש"י (שיר השירים א' א') דשירה השירים הוי קודש קדשים, ויש לומר עפ"י מש"כ הטו"ז (או"ח סי' א' סק"ב) שיש שני מיני התעוררות של קדושה, התעוררות מלמטה למעלה והתעוררות מלמעלה למטה עיי"ש, ובשיר השירים יש התעוררות קדושה של ישראל לאביהם שבשמים, וכן התעוררות של הקב"ה כלפי הענין, וכענין אני לדודי ודודי לי (שה"ש ו' ג'), ולכן הוא קודש הקדשים, שתי הקדושות התעוררות מלמטה ומלמעלה. והנה מבואר בש"ס ביצה (יז.) דקדושת שבת קביעי וקיימא וקדושתה מלמעלה, אבל קדושת המועדים תליא בקדושת ישראל מלמטה המקדשים את החודש, וכפירש"י שם ד"ה אטו. נמצא דבשבת חול המועד נפגשים שתי הקדושות, קדושת השבת באתערותא דלתתא, ושל המועדים באתערותא דלעילא, והוי בגדר קודש הקדשים. ולכן אומרים אז שיר השירים, כי עי"ז מתאחד שיר של קודש הקדשים עם הזמן של קודש הקדשים, והם תאומים יחדיו.

סמכתב הגה"צ רבי נתן נשיטער זצ"ל אב"ד וו"מ קרית אגוד"ו-ב"ב בהסכמתו ל"פגולת ישראל" (ירושלים תש"ס) עמ' ו'

ימי הספירה

נכתב ונערך ע"י הר"ר משה רוזנברג שליט"א

*

והנה יש לבאר דבר נפלא ויסוד גדול לימים אלו, ונקדים את דברי הזהוה"ק (זוהר חדש פרשת יתרו דף לח-לט, מתורגם):

אָנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ (שמות כ), בַּפֶּסֶק הָיָה שָׁאֵל רַבִּי יִיסָא, הֲקִטָּן שְׁמֵן הַחֲבֵרִים, מִרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, וְאָמַר לוֹ, יֵשׁ לִי לְשָׁאֵל שְׁאֵלָה אַחַת מִמֶּךָּ וּמִשְׁבֹּשׁ לִי בְּלִבִּי, וְאֵינִי פוֹחֵד מִלְּשָׁאֵל מִמֶּךָּ, וְאֶמְרָתִי, אִם נִשְׁאֵל - פוֹחֵד אֵינִי שְׁאֵל אֶעֱנֶשׁ, אִם לֹא נִשְׁאֵל - מִשְׁבֹּשׁ לִי בְּלִבִּי. אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמֵר.

אָמַר לוֹ, זֶה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם אָנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. (ויקרא יט) אָנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. מִה הַחֲדוּשׁ שֶׁמִּלְמַד בָּא? תִּנְאִי שְׁלֹם הוּא, זֶה שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם (בראשית טו) כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְגו', וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל. אִם כֵּן, לָמָּה לְהַזְכִּיר לָהֶם הַדָּבָר הַזֶּה בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם?

אָמַר לוֹ, בֹּא וְרֵא, בְּנִי. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא הִתְנָה עִם אַבְרָהָם אֶלָּא שְׂוִיָּצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִגְּלוּת מִצְרַיִם, וְלֹא מִתַּחַת שְׁעָבֹד שֶׁל יִרְאָה אַחֲרָה. שְׂוִדָּאֵי יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם, נִטְמָאוּ וְנִטְפְּנוּ עֲצָמָם בְּכָל מִינֵי טְמָאָה, עַד שֶׁהָיוּ שְׂרוּיִים תַּחַת אֲרֻבָּעִים וְתִשְׁעָה כַּחוֹת שֶׁל טְמָאָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אוֹתָם מִתַּחַת עֲבֹדַת כָּל שְׂאֵר הַכַּחוֹת. וְעוֹד שֶׁהַכְּנִים אוֹתָם לְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה שְׁעָרֵי הַשֶּׁכֶל בְּגִגְדָם, מִה שְׁלֹא הִתְנָה עִם אַבְרָהָם, אֶלָּא לְהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, וְהוּא עָשָׂה טוֹבוֹ וְחִסְדּוֹ עִמָּם.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ תִּמְצָא בַּתּוֹרָה חֲמִשִּׁים פְּעָמִים יְצִיאַת מִצְרַיִם, לְהַרְאוֹת לָכָל בְּנֵי הָעוֹלָם הַחֹסֵד שֶׁעָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם מֵאוֹתָם כַּחוֹת הַטְּמָאָה, וְהַכְּנִים אוֹתָם לְתוֹךְ כַּחוֹת הַטְּהוֹרָה, שֶׁהָיוּ חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִינָה.

וְזֶהוּ שְׂאֵנוּ מוֹנִים לָהֶם מִיּוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח, וְאֵנוּ מוֹנִים יָמִים וְשָׁבוּעוֹת, וְהָרִי הַתְּעוֹרָרוּ הַחֲכָמִים, מִצְוָה לְמִנּוֹת יָמִים וּמִצְוָה לְמִנּוֹת שָׁבוּעוֹת, כִּי בְּכָל יוֹם הוֹצִיאָנוּ מִכֶּחַ שֶׁל טְמָאָה, וְהַכְּנִיסָנוּ לְכֶחַ טְהוֹרָה.

וְהֵנָּה יָדוּעַ מִה שֶׁאֵיתָא בַּכְּתָבִי הָאֲרִיז"ל (דרוש פסח, א) וּמוֹבָא בַּסְפָּרִי רַבּוּה"ק, כִּי לִילָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל פֶּסַח וְיוֹם הָרִאשׁוֹן הוּא בַּחֲנִינָה מוֹחִין דַּגְדְּלוֹת, שְׁלֹא ע"י מַעֲשֵׂיו הוּא, כְּד"א (תהלים כ"ד, ג') מִי יַעֲלֶה בַּהַר

יְמֵי הַסְפִּירָה שְׂזִיכָה אוֹתָנוּ הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הֵם קְדוּשִׁים מְאֹד וְהֵם חֲשׁוּבִים כַּחוֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד שְׁבִין יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן לְאַחֲרוֹן, וְלִכְּן נִקְרָא חֵג הַשְּׁבוּעוֹת בְּפִי חֲז"ל עֲצֵרָת, כִּשֶּׁם שֶׁנִּקְרָא יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל סוּכּוֹת שְׁמִינִי עֲצֵרָת, כְּדַבְּרֵי הַרְמְב"ן (אמור כג, לו'): 'וְהַיָּמִים הַסְּפוּרִים בִּינִיתִים כַּחוֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד בֵּין הָרִאשׁוֹן וְהַשְּׁמִינִי בַּחג'.

וְכֵן אָמַר בַּקְדוּשׁ בְּעַל הַקְדוּשָׁת לוי בְּטַעַם מִפְּנֵי מַה נִּקְרָא חֵג שְׁבוּעוֹת בִּשְׁם עֲצֵרָת, וְהֵלֵךְ לֹא נִזְכַּר בַּתּוֹרָה שֶׁם עֲצֵרָת רַק בְּשְׁמִינִי עֲצֵרָת. וְאַחַד מִג' הָאוֹפְנִים שֶׁהֵשִׁיב לֵאלּוֹ שֶׁשָּׂאֻלוֹ אוֹתוֹ מִמְּדִינַת לִיטָא הוּא כְּדַבְּרֵי הַרְמְב"ן, וְנִעְתִּיק אֶת לְשׁוֹנוֹ הַקְדוּשׁ:

אוֹפֵן הַב', לִפִּי שֶׁאֵנוּ רֹאִים בַּחוּשׁ הַשֶּׁכֶל שֶׁכָּל הַיָּמִים טוֹבִים נִקְרָא שְׁמוֹתָן עַל שֶׁם הַמְּאוֹרֵעַ, דְּהֵיִינוּ עַל שֶׁם מִצּוֹת הַנּוֹהֲגוֹת וְכֵן שֶׁאֵר מוֹעֲדִים, מִה שֶׁאֵין כֵּן יוֹם שְׁבוּעוֹת אֵין נִקְרָא עַל שֶׁם הַמְּאוֹרֵעַ רַק עַל שֶׁם מִצּוֹת הַסְּפִירָה. וְהֵנָּה צָרִיךְ לְהַבִּין מִפְּנֵי מַה נִּקְרָא יוֹם טוֹב הַהוּא עַל מִצּוֹה שְׁעָבֵרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹ סִיּוֹם מִצּוֹה כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (שבת קיח ע"ב) תִּיתִי לִי דַכְּד מִסִּימִי וְכו', וְכְמוֹ שֶׁבִּאִיזָה סִיּוֹם מִסְכָּתָא אִזִּי גָדוֹל מְאֹד הַשְּׂמִיחָה וְעוֹשִׁין סְעוּדוֹת גְּדוּלוֹת כְּמוֹ שֶׁרֵאִינוּ בִּאִיזָה אֲנִשִּׁי מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר תּוֹרַתָם אֲמוֹנָתָם, וּבִאֲמַת לְשִׂמְחָה זֹז מִה זֹז עוֹשֶׂה הֵלֵךְ כְּבֵר עֲבָרָה הַמִּצּוֹה הַהוּא, אֲבָל הוּא מִנְהַג נִכּוֹן כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רש"י (במדבר כט, לה) עַל שְׁמִינִי עֲצֵרָת שֶׁקָּשָׂה עָלֵי פִּרִּידַתְכֶם, לְמַה הַדְּבַר דּוֹמֶה לְשׁוֹר אֶחָד שֶׁהִזְמִין אֶת הַמֶּלֶךְ עִם כָּל שָׂרֵי הַמְּלוּכָה עַל סְעוּדָה אַחַת אַחֵר הַסְּעוּדָה כְּשֶׁרָצָה הַמֶּלֶךְ לְנִסּוֹעַ לְבֵיתוֹ אִזִּי אָמַר לְמֶלֶךְ קָשָׁה עָלֵי פִּרִּידַתְךָ מִמֶּנִּי עַל כֵּן עֲצוֹר עֲצֻמְךָ עוֹד בַּכָּאן בְּכַדִּי שְׁלֹא יִפְרְדוּ אִישׁ מֵעַל אַחִיו. וְהוּא הָדִין כָּאן לְפִיכָךְ נִקְרָא שְׁמִינִי עֲצֵרָת, לִפִּי שֶׁכָּל יְמֵי הַחֵג מְקִרְיָבִים כְּמַה פִּרִּים וְכְמַה אֵלִים עַל זֶה אֲנוּ עוֹשִׁין שְׁמִינִי עֲצֵרָת בְּכַדִּי לְעֲצוֹר עוֹד הַשְּׂמִיחָה, וְזֶה הַטַּעַם גַּם כֵּן בְּסִיּוֹם מִסְכָּתָא. וְזֶהוּ גַּם כֵּן הַטַּעַם שֶׁל הַחֵג הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁאֵנוּ עוֹשִׁין אוֹתוֹ יוֹם טוֹב עַל סִיּוֹם מִצּוֹת סְפִירָה שְׂזִיכָה אוֹתָנוּ הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא. וְעַל זֶה נִקְרָא בִּשְׁם עֲצֵרָת.

הָרִי רֵאִינוּ מִלְּשׁוֹנָם הַקְדוּשׁ כְּמַה נִּשְׁגָּבִים הֵם הַיָּמִים הָאֵלֵּו - יְמֵי סְפִירַת הָעוֹמוֹר, עַד כְּדִי כֵךְ שֶׁכָּל חֵג הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁאֵנוּ עוֹשִׂים אוֹתוֹ יוֹם טוֹב, הוּא עַל סִיּוֹם מִצּוֹת סְפִירָה שְׂזִיכָה אוֹתָנוּ הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא וְעַל זֶה נִקְרָא בִּשְׁם עֲצֵרָת, יִשְׁמַע חֲכָם וְיוֹסִיף לָקַח.

ה', אבל זה הוא רק עליה, ואח"כ בימי הספירה הוא עצה ותחבולה איך לקום במקום קדשו, היינו שנהיה תמיד בבחינה זו כיתד שלא תמוט, ולא נמוט ח"ו, ונזכה להיות דבקים בו יתברך גם במעשינו הארציים ולהעלותם לה', ועי"ז נהי' מוכנים ומוכשרים לקבל האור שנתעורר בחג השבועות אור הגדול קבלת התורה' (ישמח ישראל, במדבר, ועיי' עוד פסח סז)

וכן הביא רבינו התפארת שמואל (אמור אות ז): כמו שכתב האר"י הק' ענין מ' ספירת העומר, כי בליל א' דפסח האירו מוחין דגדלות וקטנות וכל אורות שיאירו אח"כ בימי הספירה הם נכנסין ע"י המצות, באתערותא דלעילא, ואח"כ הם מסתלקים וצריכים אנחנו לספור ספירה להכניסם ע"י מעשינו אחד לאחד עד חג השבועות, וכמו שאנו אומרים כדי לטהרנו כו'.

ועוד ידוע לכל מה שאיתא בישמח ישראל (פרשת החודש, ב): 'וכמובא בספר חסד לאברהם (מאזולאי, מע"ב נהר נ"ז) דשלושים יום קודם הפסח מעבירין מכל רשעי ישראל עד שבאים לליל התקדש חג בלב טהור ובלי חטאים'.

ועל פי הקדמות אלו יש לומר, כי אכן אנו מגיעים ליו"ט הראשון של פסח בלא חטאים כלל ובלב טהור כמובא בספר חסד לאברהם, אבל היות וכל זה הוא רק באתערותא דלעילא, אנו צריכים במ"ט ימי הספירה לתקן אותם מדי יום ביומו, ועי"ז אנו זוכים בימי הספירה גם לתקן את כל העבר וגם להתעלות בקדושה.

ויש להעמיס פירוש זה בדברי רבינו הישמח ישראל (במדבר) וזלה"ק: והוא ענין זיכוד המדות, והעלאת המדות, ובאמת שניהם אחת הן, ידידע דמשעת חטא אדה"ר נתגשם כל דבר בקליפה הקודמת לפרי, ובכל דבר יש טוב ורע מעורב ומפותך בה [גם החכמה ובינה ודעת גם כן מעורבים ומבולבלים ע"י הפגמים והחטאים מבני אדם וצריך האדם לתקנם ולזככם ולבררם, היינו שידע שהקב"ה חונן אותו עם הדעת והוא רק לעבדה ולשמרה, לעבוד את הבור"ה ית"ש ויתעלה, ולעשות כל המצוות בדעת, כמו שנאמר (דברים ה', ל"ט) וידעת וגו', וכמאמר הכתוב (דה"א כ"ה, ט') דע את אלקי אביך ועבדהו, ולחשוב מחשבות קדושות לעבדו בלבב שלם, ואיך לעשות נח"ר ליוצרו ובוראו, כי ע"י חטאיו נתגשם הדעת וטועה וסובר על הרע שגם זה הוא טוב, וכמאמר חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב) אם אין דעה הבדלה מנין, וממילא היצה"ר מטעהו על עבירה שהוא מצוה ואין יודע להבדיל, וכל עבודתו היא לבוא לכל דבר לבירורן של דברים בלי תערובות רע, וכאשר איש ישראל זוכה לתקן ולשבר הקליפה שקודמת לפרי, זוכה להבדיל באמת בין הטמא ובין הטהור ולחזות יקרת אור פני מלך חיים. וכן במדת אהבה צריך שיקשור בלבו ובנפשו ובמאודו רק אהבת ה' ולא לאהוב דבר זולת אהבת ה', כי יערב לו ידידותין מנופת צוף וכל טעם, וכל דברי אהבות נכריות בטלים ומבוטלים לאהבת ה'.]

וכאשר איש ישראל זוכה ומזכך המדות הקדושות אז הוא רואה בעין חושית שכך הוא המדה בבירורה ובטהרתה, וכמו שאין לחשב מלאכת המצרף כסף לשנים, כי כאשר הוא מצרף הפסולות נשאר הכסף נקי בלי סיגים, וכך נבראת המדה הזאת ברצון השי"ת, וזה שראה אותה עד עתה לא ראה אותה בתכלית הבירור, כי היה עליה כעין חלודה ומכסה וסיגים מעורבים, וע"י שמברר ומחלק ומפריד המ"ט מדות מהטומאה אשר בהן, ניכר הקדושה שבהן ונראה לעינים, וממילא כאשר המדות הללו טהורים הם נכספים כ"א לעשות רצון קונה למה שבראה.

*

והנה כבר כתבנו מה שידוע בספרים הקדושים אשר בלילי פסח נפתחים מוחין עילאין, ואחר כך במשך ימי הספירה בכל יום צריך האדם ליכנס בשער אחד משערי הקדושה עד חג השבועות שאז היא

הקדושה הגדולה קדושת קבלת התורה, וכתב על זה המאור ושמשי (אמור): 'ומי שערב לבו לגשת אל הקודש והוא מעובדי ה' ושומרי מצוותיו יוכל לשער בעצמו שנתוסף לו תוספת קדושה בימים ההם, אכן צריך האדם להמשיך על עצמו הקדושה שתהיה לו השארה על משך כל השנה'.

אם כן וודאי ראוי בימים אלו להתבודד ולעבוד את ה' אלהינו כיון שבאלו הימים נמשכים אלו המדות הישרים לעמו בית ישראל, וכן בימי הספירה ולהיות מוכנים ורוצים בימים אלו בזה השפע. ובפרט בעת הספירה יש לספור ספירת העומר באהבה וביראה ויש לאדם לשמוח ולדבק את עצמו באלו המדות ישרים. (לשון הקדושת לוי שנעתיק לקמן).

מנהג ישראל תורה לומר בכל יום לאחר ספירת העומר הרבנו של עולם, ובתוך הדברים אנו אומרים שבזכות מה שספרתי יתקן מה שפגמתי בספירה השייכת לאותו הלילה, והנה ישנם קהילות שאין אומרים כלל וכלל את הספירה אלא אומרים בנוסח המודפס 'מה שפגמתי בספירה השייכת לאותו הלילה' ולא מפרטים בכל יום חסד שבחסד וכו', על הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע מסופר כי היה קורא את המידה של אותה הלילה בלחש, (וכן שמעתי נוהג כ"ק מרן אד"ש לומר כל קטע זה בלחש).

על האמרי סופר מספרים שבשנים קדמוניות היה בכלל משמיט מסדר ה'דבש"ע' המילים 'מקליפותינו ומטומאותינו' 'מזוהמות' 'מכל סיג ופגם', ויש לציין את דברי השפע חיים מצאנז שהביא (כמה פעמים ולדוג' בעת רעוא דרעיון נשא תשמ"א) מה שזכר בילדותו שכך היה מנהג בין הילדים שהיו שואלים אחת את השני בשחוק "אמור לי מה שפגמתי בספירה".

אמנם מנהג רוב קהילות הקודש לאומרו בנוסח מיוחד או בנעימה מיוחדת 'בהמון ובהתפעלות הנפש' כלשונו של הערוך השולחן, ואף מנהג פיטסבורג לומר פעמיים את שם הספירה השייכת לאותו הלילה, ונביא מעט מקורות לכאן ולכאן.

יש דורשין לגנאי
בחק יעקב על השו"ע (או"ח תפט, יא) מביא המנהג לאומרו וכותב נגד המדפיסים ונעתיק את לשונו:

עד ארבעים ותשעה יום. וכו'. נוהגין לומר מזמור אלהים יחננו וכן כתב במג"א. וחדשים מקרוב באו והדפיסו נוסח הספירה ע"פ הסוד וכוונת הספרות וכה"ג בהקפה שבולבל אומרין פסוקים על סדר כוונת האר"י ז"ל וכן נדפס סדר התפלה עם עבודת הבורא וכה"ג הרבה ליקוטים מקובלים ונתפשט דבר זה בעיני המון כאלו כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול ובאמת לא נאה לכסיל כבוד כי כבוד אלהים הסתר דבר ואעתיק מה שכתב מהרש"ל בתשובה סימן צ"ח זי"ל שראיתי הרבה מן המדקדקים בדקדוק עניות להניח תפילין של יד בשיבה דע שהוא חדשים מקרוב באו ורוצים להיות מכת המקובלים וממדרשים הנעלמים ומחלשי הראות לא יביטו באור הזהיר ולא ידעו מוצאו ומבואו וכוונתו אלא שכך מצאו בספרי רב"י. ודע שכל רבתי ואבותי הקדושים ששמשו גאוני עולם לא נהגו כך אלא כדברי התלמוד הפוסקים.

ועתה פקח עיניך וראה אם היה בזה ממש אי אפשר שלא הזכירו שום מחבר אחד גם לא השתמש רמז בתלמוד בבלי וירושלמי ספרא ופסיקתא ושאליות ומי שלא ידע להשיג סודה על נכון יבא לקצץ בנטיעות לכן אהובי אל תלך בדרך אתם ואין לך עסק בנסתרות המתייהרים בחידושים כאלו הן יודעים ומבינים רזי התורה וצפונייה והלואי שידעו הגלויים מה יפה כחו של רבי שמעון מקינון אחר שלמד ספרי הקבלה אמר שהוא מתפלל כתנוק בן יומן וכו' ע"כ נהוג דרכך ויהיה להם מה שלהם אבל דע שכל המשנה ידו על התחתונה וידינו על עליונה עכ"ל מהרש"ל הרי מדבריו דאין לשנות המנהג אף בכת המקובלים וכ"ש שאר שינוי המנהגים שהוזכרו בספרים חדשים.

ואף אי נימא דמותר לשנות איזה דבר לאיזה יחידי סגולה מי שמפורסם ומוחזק בחסידות ליודעי חן אם רוצה לכוין איזה דבר או לשנות כפי מה

אלא זכר למקדש ואין בספירה זו עשיית מצוה כלל שהמצוה הוא לספור לעומר ועכשיו אין לנו עומר לספור לו אלא שחכמים תקנו לספור זכר למקדש לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה בתקונה (ויש נוהגין מטעם הידוע להם לומר אחר כך מזמור אלהים יחנונו ויברכנו ואנא בכח ורבונו של עולם).

וכן הערוך השולחן (תפס, ו) הזכיר את אלו שהתרעמו על זה ואעפ"כ כתב שעמא דבר לאומרו, וז"ל: ויש מוסיפין עוד תחינה ארוכה, ומרבים בעניינים המסותרים. ורבים וגדולים התרעמו על זה, מפני שהם דברים העומדים ברומו של עולם, ואין הפרסום ראוי לזה. אבל עכשיו כבר רגילים לאמרו בהמון ובהתפעלויות הנפש.

ויש לציין כי מקור הכוונות בכל יום ויום הוא מהאריז"ל ונדפס בשער הכוונות (דרושי הפסח דרוש יא): גם טוב לאדם לכיוון במ"ט ימים אלו לתקן כל אשר חטא בכל הז' ספירות והמשל בזה בהיותו בשבוע א' יכוין

לתקן את אשר חטא ופגם בספירת החסד ובשבוע הב' יכוין לתקן את אשר חטא ופגם בספירת הגבורה וכן על דרך זה בז' השבועות.

הרי ראינו כי אף ההתנגדות לכאורה לאומרה הרי נהפכה אמירתה לנחלת רבים ואין בית מדרש חסידי שאין אומרים זאת בהתלהבות ובהתרוממות, וכעת לא נשאר לנו כי אם לגשת להבין איך אנו מתקנים... וכלשון התולדות אהרן, (תזריע): 'להבין זאת מה הוא המצוה של ספירה, ואיך יעשה האדם זאת המצוה, ובאיזה כוונה שיוכל כל אדם לכיוון בה'.

ואי"ה בשבועות הקרובים נביא בס"ד כמה דרכים בזה, ונפרט דבר דבור על אופנו איך יוכל כל אחד ואחד 'לתקן את אשר פגמתי'. ובמאמרינו זה נבאר בס"ד כמה וכמה דרכים בזה ונפרט דבר דבור על אופנו איך יוכל כל אחד ואחד 'לתקן את אשר פגמתי'.

שמצא חידוש בדברי אחרונים גם זו בהצנע לכת ולא לפרסם הדבר לשנות המנהג וצווחין ככרוכיא על מי שעושה כמנהג ישינים כאלו חידושי תורה מאתם תצא והשם יודע אם לעקל, ועיין לעיל בסימן ס"ח שכתב המג"א בשם הכוונות וז"ל המנהגים שנהגו בשרשי תפלות אין לשנות ממנהג מקומו כי י"ב שיערים בשמים נגד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד מה שנזכר בגמרא שוה לכל. וז"ל הירושלמי אע"פ ששלחנו לכם סדר תפלות אל תשנו ממנהג אבותיכם. עכ"ל.

וכן כתב במחזיק ברכה (שם סק"ג): יען ראיתי מהמון העם שלא ידעו ולא יבינו ואומרים תפלות בכוונות העומר ובשאר ענינים, אגלה טפח כי בודאי טועים הם דמלבד שאינם יודעים מה שמוציאין בפהם טע"ו במדב"ר בסדר הלשון ולפעמים מזכירין שמות הקדש אשר לא בדת. עוד בה דנפלו כמה טעויות בדפוס. ואעיקרא הכוונות ההמה אחרי שנתגלו כתבי האר"י זצ"ל כתובים באצבע מהרח"ו זצ"ל ובנו זלה"ה

כתיבת ידיהם ממש הוברר שיש כמה טעויות בכוונות הקודמות שטעו המעתיקים והשומעים. ובשגם מכיר אני שאיני בדאי להזהיר מ"מ לכבוד ה' ריש מילין אומר דהירא לנפשו לא יאמר שום תפלה ולא יכוין שום כונה עד כי בעיניו יראה בכתבי הקדש האמיתיים שהוא שער הכוונות ססידר מהר"ש ויטאל שהעתיקו מכתב יד מר אביו מהרח"ו זצ"ל עצמו וגם כתבי הרב מהרח"ו זצ"ל עצמו נמצאים בארץ מצרים. והמון העם אסור להם לומר תפלות הנז' אף אם לא היה בהם טעות. ואעיקרא יש פקפוק באמירת הכונה דרך תפלה כמ"ש הרמ"ז זצ"ל ואין להאריך.

וכן המשגיב לא הזכיר את זה.

יש מרבתינו דורשין לשבח אמנם השו"ע הרב העתיקו (תפס, יא): אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין

עלון זה נתרם

הודעה משמחת

ב"ה, לכל המעוניין ניתן לתרום בעמדות "קדילות" וב"נדרים פלוס" הפרוסות בבתי כנסיות ברחבי הארץ והעולם ע"ש "עלון אשרי האיש"

או במספר טלפון ("קדילות"):

073-275-7000, ולהקיש קוד 8915

אין ניגן אגלם ספילא, אלא פניכם ורצון אגלם אפנא
בכח אגלם

המשכלים יזהרו כזהר הרקיע

ומצדיקי הרבים

ככובבים לעולם ועד (דניאל י"ב, ג')

ניתן לקחת חלק בהוצאות הגיליון

נודב לע"נ

הרב נפתלי הרץ בן הרב

יוחנן דב הלוי ז"ל

נלב"ע י"ב חשוון

ולע"נ האשה החשובה מרת

רבקה בת הרב משה חיים ע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

נודב לע"נ

הרב מרדכי מנחם מנדל

בן הרב אהרן אריה ז"ל

נלב"ע ה' תמוז תשפ"א

ת. נ. צ. ב. ה.

המעוניין לתרום להוצאות העלון להצלחה, ברכה או לע"נ יפנה לעורך הבה"ה ישראל פיגנבוים הי"ה, או להפקיד בבנק פועלים, סניף 533, מס' ח-ך 540321 ע"ש ישראל בנימין פיגנבוים. ניתן לתרום מכספי מעשר.

אשרי ד האיש